

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 181 (57).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 19. detsembril
1924. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.
Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Jaakson**, rahaminister **L. Sepp**, sõjaminister **J. Soots**, siseminister **K. Einbund**, teedeminister **K. Wirma**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, välisminister **K. R. Pusta**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, portfellitaminister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse deklaratsioon.
2. Wabamüügi apteekide awamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
3. Laewakinnistuse seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
4. Raudtee weotariifist riigimaksu ärakaotamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
5. Riigi asutuste 1924. a krediidide sulgumise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
6. 1925. a. eelkrediidide awamise ja tarwitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
7. Krediidiseaduse X jao § 6 muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
8. Koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liikme Juhan Maksim'i wahi-allajätmise asjus.
9. Põllutöoministeriumi koosseisu muutmise seadus — III lugemisel.
10. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus — III lugemisel.
11. Riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 — III lugemisel.
12. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — raha-asjanduse komisjoni ettepanek.
13. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.30 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõn-**
wastuwõtmine. **nisson**: Awan Riigi-
kogu koosoleku. Päewa-
kord on Riigikogu liigetele kätte saade-
tud. Päewakorra muutmiseks ettepane-
kuid ei ole, loen päewakorra kättesaade-
tud kujul wastuwõetuks.

Teadaande korras on sõna sekre-
tääril.

2. Teadaandmine Sekretäär **J.**
muudatuste kohta **Holberg**: Riigi-
Riigikogu koos- kogu juhatusel on
seisus. järgmist teatada:

Wälja on langenud
Riigikogust 18. detsembril 1924. aastal
Georg Jürgenson töörahwa ühise wäe-
rinna Pärnumaa walimisringkonna nime-
kirja järele. Asemele astunud Jüri
Kurul.

3. Wabariigi Wa- Riigiwanem
litsuse deklarati- **J. Jaakson**: Waba-
sioon. riigi Walitsuse ame-
tisse kutsumise puhul
on mul au Wabariigi Walitsuse nimel esi-
neda Riigikogule järgnewa deklaratsioo-
niga.

Wabariigi Walitsus loeb otstarbeko-
haseks oma töökawasse üles wõtta üles-
anded, mille teostamisele wõib asuda kas
otsekohe wõi lähema 1925. a. jooksul.

Oma esimeseks ja ühtlasi peaülesandeks
loeb Wabariigi Walitsus riigi sisemise ja
wälise julgeoleku kindlustamise. Waba-
riigi Walitsus loeb tarwilikuks kõigesuu-
remat tähelpanu pöörata kaitsewägede
materjaalse seisukorra parandamise
peale, selleks ära kasutades 1924. a. tar-
witamata jäänud krediidide ning tarbe-
korral pöörata Riigikogu poole lisakre-
diitide saamiseks, kusjuures Wabariigi
Walitsus aga alati kindlasti rehkendab
riigikassa seisukorraga ja reaalseste wõi-
malustega.

Wabariigi Walitsus arwab tarwili-
kuks kiires korras wälja töötada ja esi-
tada Riigikogule riigikorra kaitse sea-
duse, üldise kodanikkude wäeteenistuse
kohustuse seaduse ja sõjaministeriumi
juhtimise seaduse, wiimase sel põhimõt-

tel, et peale sõjainistri asetatakse kaitsevägede etteotsa ja nende tegelikuks juhiks seaduses ettenähtud kompetent-siga kõrgem sõjawäelane.

Wäeteenistusse kutsumise asjas tuleb maksta panna sarnane kord, et meie kaitsevägi ka ajutiselt ei oleks arwuliselt väiksem kui praegu. Muude riigikaitse ja julgeoleku asutuste kõwendamise ja kodanikkude omakaitse (kaitseliidu) kiire korraldamise peab Wabariigi Walitsus tähtsaks.

Wälispoliitika alal saab Wabariigi Walitsus jätkama kindlalt rahupoliitikat. Wabariigi Walitsus teeb kõik, mis võimalik, et sõprusliit, mis meid ühendab naaberriigi Lätiga, laieneks liiduks kõigi Balti riikide ja Poola wahel, kes samuti, kui Eesti, walwel seisawad oma julgeoleku ja üldise rahu alalhoidmise eest. Kuna sellel liidul ei tohi olla mingisuguseid agressiivseid ülesandeid, täidaksime selle teostamisega waid oma osa rahwaste-liidu kõrgetest ülesannetest.

Teiseks väga tähtsaks ülesandeks on Wabariigi Walitsusel riigi majanduselu terwendamise jätkamine. Tuleb jätkata kõigepealt majandusliku tasakaalu kindlustamist, ühelt poolt kokkuhoidlikkusega riigi majanduses ja tagasihoidlikkusega riiklikus laenupoliitikas, teiselt poolt kõigi elujõuliste majandusala-de loomewõime sihikindla arendamisega ja tõstmisega. Eriti paneb Wabariigi Walitsus rõhku põllumajanduse produktiooni tõstmise peale, põllumajandust selleks võimaluse piirides tarwiliku talituskapitaaliga warustades. Ühtlasi tunnistab Wabariigi Walitsus, et ka teised majandusalad, nagu tööstus, laewandus samuti sihikindlat arendamist nõuawad, et kogu maa produktioon mitmekülgsemaks kujuneks ja selleläbi wastupidawamaks muutuks juhtumustel, kui mõnda majandusala peaksid raskused tabama. Selleks tuleb meie tööstusolusid kõige üksikasjalisemalt selgitada ja võimalikult toetada neid ettewõtteid, mis ka praegustes raskustes elujõulistena esinewad ja meie maa loomulikule kandejõule wastawad wõi kodumaa tooresaineid ümber töötawad. Meie oludele mittewastawaid, elujõuetuid wõi otstarbekohatult juhitud ettewõtteid tuleb likwideerida aidata järjekorras ja wiisil, et sellest rahwamajanduses wapustusi ei tekiks.

Tuleb läbi wiia rahareform selles mõttes, et meie üle läheme kindla wäär-

tusega rahaüksuse süsteemile. Selle reformi läbiwiimiseks tuleb rahamärkide emissiooni koondada Eesti panga kätte; ühes sellega tuleb Eesti panga põhikirja wastawalt teiste emissioonide pankade põhikirjadele muuta, eriti selles sihis, et liikumas olewate pangatähtede summa alati kindlas wahekorras oleks likwiidsete kindlustustega kullas wõi wäliswaluutas.

Naaberriikidega tuleb kindlustada majandusliku koostöötamise sidemeid; eriti tuleb lõpule wiia tollide ühtlustamine Lätiga. Tollitariifide ühtlustamisel püüab Wabariigi Walitsus tarbeainete tollimäärade võimalikku alandamist läbi wiia, et elu normaalseks muutumiseks ja elukalliduse langemiseks kaasa mõjuda.

Pikaajaliste põllumajandusliikude laenude andmiseks tuleb ellu kutsuda maapank ja sinna koondada pikaajalise iseloomuga põllumajanduslikud laenud. Kunni maapanga ellukutsumiseni tuleb pikaajaliste põllumajandusliikude laenude wäljaandmist võimaldada riigikassa arwel. Lühikeseajaliste laenude andmist põllumajanduses produktiivsete ettewõtete peale, eriti sarnaste ettewõtete peale, kus tagajärjed ennast kiiresti tunda annawad, nagu kunstpõllurammu ostmiseks, jõutoitude muretsemiseks jne. tuleb arendada Eesti panga kaudu.

Asunduspoliitikat tuleb kawakindlalt jätkata asunikkude elujärje kindlustamise sihis. Tulewad maksta panna maatarwitamise seadused, rajades neid põhimõttele, et maareform iseenmast ära tasuks. Tulewad wälja töötada ja maksta panna: maatasu seadus, linnade ja alewite maaga warustamise seadus, metsakaitse ning jahiseadus, erarendimaade korraldus, kui ka üldine maakorraldus-seadus. Agronoomilise abi alal tegutsewate organisatsioonide tööd tuleb koos kõlastada ning seda tööd tarwilikkude krediitidega toetada.

Wabariigi Walitsus tahab tõsiselt tähelepanu selle peale pöörata, et omawalitsustel nende tähtsate ülesannete täitmisel tarwilikud tulud kindlustatud oleksid, ühtlasi loeb walitsus enese ülesandeks uut omawalitsusseaduste eelnõude walmistamise ja omawalitsuste tegewuse seaduslikkuse järelwalwe kõwendamise.

Wähemusrahwuste omawalitsusseaduse wastuwõtmise järele Riigikogus asub Wabariigi Walitsus selle elluwiimisele.

Teedewõrgu korraldamise peale tuleb tõsist rõhku panna, eriti maanteede parandamise peale.

Hoolekande, töökaitse ja terwishoiu küsimuste lahendamisel tahab Wabariigi Walitsus sihikindlalt maksma panna korraldusi ja uuendusi, mida nõuavad sotsiaalse õigluse alused, sisemise rahu ja rahwa teguwõime tõstmise ning terwendamise põhimõtted, silmas pidades seal juures tsiwiliseeritud riikide ja nende rahwuswahelise koonduse poolt tunnustatud ja õigeks peetud soowe ja lähtekohti. Tulewad wastu wõtta ja wälja anda hoolekandeseadus, riigitöölise pensioniseadus ja rahwa terwishoiu korraldamise seadus. Maatöölise ja põllupidajate wahekorjade lahendamiseks tulewad maksma panna korraldused, mis pooltele õiglast wahekorda wõimaldavad, kuna praegu maksew tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, mis oodatud tagajärge pole andnud, sellega oma maksuse kaotaks.

Tööpuuduse wastu tuleb energiliselt wõidelda, tarbekorral riiklikka ning ühiskondlikka rahwamajanduslikult kasulikka töid ja ettewõtteid korraldades ja elustades ja Riigikogult selleks wastawaid krediite nõutades.

Haridusalal tuleb ka edaspidi järjekindlalt rõhutada hingelise kaswatuse momenti koolides, eriti isamaalises waimus, mitte aga ainult teadmiste edasiandmist. Wastawalt sellele sihile tuleb tõsist rõhku panna iseäranis õpetajate ettevalmistamise peale. Oskuskoolide wõrgu arendamine tuleb edasi wiia: tööstuskoolide seadus wälja töötada. Ka lasteaegade õiget korraldamist tuleb silmas pidada. Walitsus tunnustab kiireks nii ülikooli kui ka kultuurkapitaali seaduse ja loodab, et Riigikogu rühmad nende rutuliseks läbiwiimiseks kõigiti kaasa aitawad.

Kiriku lõpuliku lahutamise puhul riigist tuleb kirik terwikuna seada õiguslikult kindlale alusele. Perekonnaseisu seaduses tuleb ette näha, et ka waimulikkudel õigus on registreerimise ülesandeid täita. Kogudustele tuleb kirikuametite ülewõlpidamise tarwiduseks tarwilikul määral (3 kirikuametniku jaoks) maad ühes hoonetega omanduseks anda.

Kohtute alal tuleb jätkata endise Wabariigi Walitsuse poolt alustatud kohtuasutuste ümberkorraldamist wastawalt meie oludele ja kohtukorra lihtsustamise

põhimõttele. Samuti tuleb jätkata materjaalse kriminaal- ja tsiwiliseadustikude ümbertöötamist.

A. Anderkopp (töer.): Teen korra kohta ettepaneku määrata 15-minutiline waheaeg.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kuulutan 15-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 10.40 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 11.15 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Demokraatliku liidu nimel on mul au järgmist teatada: demokraatlik liit tahab Wabariigi Walitsust selle deklaratsiooni alusel toetada ja sellepärast teeb järgmise ettepaneku: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni, läheb päewakorras edasi.“

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on rkl. Johanson'il hääletamise motiivide kohta.

L. Johanson (sd.): Kahe sotsialistliku rühma nimel on mul au järgmist teatada. Mõlemad rühmad hääletawad liht-ülemineku-wormeli poolt. Ei ole küll deklaratsioon küllalt täielik, ei ole ära märgitud kõik need seisukohad ega nende küsimuste tarwilikkus, mida meie tahaksime näha, ei ole ka üksikud küsimused käsitamist leidnud küllalt täpselt, nii et seal wõiks järeldusi teha. Mõndagi on liig üldiselt öeldud, näiteks wäikemaarentnikkude ja eluaseme küsimus, ja mõnedki seadused, mis peaksid kiirema iseloomuga olema, näiteks kiriku ja riigi lahutamise seadus, ei ole sellekohast tunnustamist leidnud deklaratsioonis. Kuid seisukohta nende üksikute küsimuste kohta wõime siis wõtta, kui need Riigikogus arutamisele tulewad. Sellepärast on raske lugeda nii üht wõi teist küsimust sel kujul, nagu nad deklaratsioonis aset on leidnud,

siduwaks mõlemale rühmale. Sellepärast seisukoha üksikute küsimuste kohta wõtawad mõlemad rühmad siis, kui need tulewad Riigikogus otsustamise alla.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on rkl. Köster'il hääletamise motiivide kohta.

O. Köster (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate Riigikogu rühma nimel on mul au hääletamismotiivide kohta järgmist teatada: Meie rühm konstateerib tõsise heameelega fakti, et meie rahwas on leidnud ühise keele, on leidnud ühtlase arusaamise meie ühistest kui ka mitte ühistest hädadest ja muredest ning meie rahwaesitus, meie kõrge koda on näidanud ennast wäärilisena meie rahwale. Tõusis üldiselt esile meie rahwa iseloomu joon — ise oma wahel osata asju selgitada, jonnakalt oma seisukohta kaitsta, kuid ka tarwilikul korral ennast üheksainsaks tüsedaks puuks kokku põimida, keda ei jaksa murda wõõras tahe. — Möödunud päewad on näidanud, et jõuwääriliselt oskame ühineda kõik, kes meie elame siin Balti mere ja Peipsi kallastel. Ühises püüdes oma riiklust kaitsta, oleme kõik, rahwuse peale vaatamata, Eesti wabariigi kodanikud. Meie rühm on alati asunud seisukohal, et eelkõige peawad käima riiklikud huwid ja siis alles teised. Meie iseiswuse mulla tüse taim tahab olla asunikkude-riigirentnikkude pere ja selleks on nad kogu oma tööjõu rakendanud, tuues seda ohwriks tulewiku ideaalidele, kuid tarwitades ka ühtlasi riigi awitajat kätt, mille sirutamist meie loodame ka praegusel Wabariigi Walitsuselt. Sellel jõul on eeldused astuda riigi majanduselu rakkesse — kuid ta nõuab tarwilikku hoolitsust.

Meie Wabariigi Walitsused on moodustatud wiimasel ajal teatud murd õhk-kondades. Eelmine walitsus astus amehise majandusliku kriisi õhkkonnas ja praeguse poliitiliste ning majanduslikkude tõsiasiade tõsise palge ees.

Tõele au andes peame ütleva, et eelmine walitsus teatud mõõdul tema peale pandud lootused täitis. Kõiki nõudeid ei saa ühekorraga täita ja eksimiste peal seisab ka eksimistest arusaamine.

Suured lootused edukaks tööks on praegusel walitsusel, kelle walimiseks ühinesid wennalikult meie kõigi käed.

Asunikkude rühm ei hellita end lootustes, et Wabariigi Walitsus kõrwaldab meie arenemise teelt kõik need tõkked, mis ees on, kuid ta loodab siiski nende suuremate takistuste kõrwaldamist — wäiksematest saame isegi üle.

Meie rühma seisukohalt peame tähendama, et walitsuse deklaratsioonis esitatud põhimõtted üldjoontes wastuwõtawad on. Üksikult on seal aga mõndagi, millele meie rühm oma õnnistust ei saa anda, kuid eelmistest kogemustest teame — ei aita sõnad — tähtsad on teod ja tegusid ootawad riigi kaitseks ja majanduslikuks terwendamiseks meie kodanikud.

Üksikud oma seisukohad awaldame riigi eelarwe ja seaduste arutamise puhul. Meie rühm hääletab usalduswõrme poolt.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on rkl. Schilling'il hääletamise motiivide kohta.

C. Schilling (sks.): Meine Herren! Die Deklaration der Regierung umfasst hauptsächlich sozial- und wirtschaftspolitische Probleme. Als charakteristische Notwendigkeit begrüßen wir den Gedanken der Stabilisierung und Vereinheitlichung in der Führung der Wehrkraft des Landes. Desgleichen begrüßen wir die vorgesehene Reforme der Geldwährung, die für unsere Wirtschaftsleben so notwendig wäre. Hinsichtlich des in der Deklaration enthaltenen Passus betreffend die Finanzierung der Siedlungspolitik, glauben wir, dass sowohl das Agrargesetz, als auch das Landnutzungsgesetz, in der Form, wie wir dieselben haben, schwerlich der Regierung eine Garantie bieten können, um die Siedlerpolitik aus sich selbst heraus zu finanzieren. Im Passus der Landentschädigung vermischen wir jeden Hinweis auf die diesbezüglichen Absichten der neuen Regierung, in dem Sinne, ob die Entschädigung dem wirklichen Prinzipie des Rechts entsprechen soll, oder wieder dasjenige sein wird, was wir schon kennen und so oft gehört haben, nämlich ein scheinbarer rommer Wunsch. Zur Frage der Selbstverwaltung der Minderheiten enthält die Deklaration einen Satz, der Wegen seiner Selbstverständlichkeit nachgerade ebensogut hätte fehlen können. Denn das Gegengewicht liegt nicht in der Einführung der Autonomie nach ihrer Annahme in Parlament, sondern

eben in der Annahme selbst, und hier vermischen wir eine Stellungnahme der Regierung jenen Hemmungen gegenüber, die sich bisher immer und immer wieder gerade im entscheidenden Moment in gewissen Kreisen gezeigt haben. Die Frage der Autonomie und diejenige der Landentschädigung gehören in das Bereich der Krise unserer nationalen Beziehungen. Wenn der 1. Dezember gezeigt hat, dass wir schliesslich doch zu derselben Schicksalsgemeinschaft gehören, so wollen wir nicht vergessen, dass zu dieser Gemeinschaft nicht nur der soziale und wirtschaftliche Friede, sondern auch der nationale Friede nötig ist, aber diese Friede lässt sich nur erreichen durch wirkliches Wollen der leitenden Kreise. Einen direkten Hinweis auf diesen Willen vermischen wir leider in der Deklaration; es bleibt uns nur die Hoffnung, dass dieses Unterlassen kein absichtliches gewesen sei. Unsererseits sind wir bereit in diesem Sinne fördernd mitzuhelfen, wie wir ja auch für die äussere und innere Sicherheit der Heimat eingetreten sind und es auch fürder tun werden, indem wir mit Gut und Blut in den Dienst einer guten Sache uns stellen; dafür spricht auch unsere Beteiligung an der Organisation und Durchführung des heimatlichen Selbstschutzes. Im allgemeinen enthält die Deklaration eine Fülle guter Absichten, so dass wir keinen Grund haben, gegen die vorgeschlagene Übergangsformel zu stimmen.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (tõer.): Austatud Riigikogu liikmed! Uus walitsus on loodud erakorralistes oludes ja erakorralistel aegadel teatawate ülesannete jaoks. Nende ülesannete üldised põhimõtted on lugupeetud Riigivanem Riigikogu liigetele täna hommikul oma deklaratsiooni kaudu teatawaks teinud. Meie rühm on arwamisel, et temal mitte praegu aeg ei ole üksikasjaliselt nende põhimõtete juures peatama jääda, neid seletada katsuma ja wastust anda küsimuste peale: kuidas üht wõi teist põhimõtet üksikasjaliselt läbi wiia kawatsetakse, kas need üksikasjad wastawad kõigis peensustes sellele, mis meie tarwilikuks peame wõi mitte. Seda sellepärast, et meie rühm arwamisel on, et Wabariigi Walitsus

seda oma tööga kõige paremini näidata oskab, ja meie siis ka selle järele otsustada wõime, kas meie koos saame üksikasjades walitsusega minna, wõi tekiwad meil nendes lahkuminekul. Meie rühma arwates on see loomulik seda rohkem juba sellepärast, et kui Riigikogu peale tänase koosoleku uueks istungjärguks kokku astudes riigi eelarwe arutamisele asub, siis sel puhul Wabariigi Walitsus omad kawatsused üksikute majanduslikude ülesannete kohta esile peab tooma. Sellest walitsus mööda ei pääse. Sel puhul saab ka meie rühmal wõimalus olema oma seisukohti lähemalt esile tuua ja Wabariigi Walitsusega koos põhimõtteid, mis deklaratsioonis esitatud, üksikasjalikult selgitada. Peale selle on Riigikogu komisjonides arutusel juba mõned üksikud seaduseelnõud, mis Wabariigi Walitsus oma deklaratsioonis puudutanud, kus meie rühma esitajad meie rühma seisukoha esile on toonud ja edaspidi seda tegema saawad.

Kõike seda arwesse wõttes on mul au meie rühma nimel teatada, et meie hääletame rkl. Kornel'i poolt esitatud liht ülemineku-wormeli poolt.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on rkl. Baranin'il hääletamise motiivide kohta.

P. Baranin (wn.): Господа депутаты! При выборах правительства русская фракция, руководимая твердым сознанием серьезности и ответственности момента, и будучи уверена, что насущные нужды русского населения и культурные его стремления будут тепло приняты к сердцу новым правительством, голосовало за него. Но теперь при объявлении декларации для нас возникает вопрос: как держать себя при голосовании? Тем более, что русского населения эта декларация совершенно не касается.

Необходимо отметить, что в части, касающейся поднятия сельского хозяйства, декларация так подробно разработана, что, к моему удивлению, доведена даже до искусственного удобрения. К сожалению это относится только к большинству населения республики и совершенно не касается положения русского населения, впавшего в последнее время в крайнюю нужду, вследствие общего изменения экономического положения страны. Ни одно из бывших правительств не обратило надлежащего внимания на поднятие экономического поло-

жения русского населения и настоящее правительство видимо об этом также не заботится. Точно также не обращено ни малейшего внимания на состояние рыбных промыслов на Чудском и Псковском озерах. Ведь, не так давно на протяжении всего побережья существовали богатейшие промыслы, дававшие заработок тысячам рабочих и рыбаков, из года в год поднимавшие экономическое положение края. Теперь они замерли из-за отсутствия рынка. Рыбаки распустили свои сети, рабочие потеряли заработок. Заводы закрылись, гниют и рушатся.

Для восстановления положения ничего до сего времени не сделано. Настоящее правительство видимо не желает утруждать себя лишними заботами о каких-то Причудских и Печерских рыбаках. А, ведь в этой отрасли народного хозяйства представляются широкия возможности. Только надо иметь желание „руки приложить“, а у нас, как видно, желание-то и отсутствует. Поэтому я должен заявить, что такое положение продолжаться не может. Русское население выбилося из сил, обнищало, разорилось и упало духом. Правительство должно сделать из сего соответствующие выводы и принять меры.

В церковном вопросе, по моему мнению, также кроются противоречия. Если правительство желает провести принцип полного отделения церкви от государства, то какое ему дело заботиться о том фундаменте, на котором должно быть прочно построена церковь. Церковь должна сама себе создать твердые устои. Она не должна нуждаться в опеке государственной власти. Такие положения должны отойти в область преданий. Я глубоко убежден, что истинная церковь Христова сама создает себе и твердые устои, и независимое положение в государстве, если она будет следовать заветам Христа.

Что касается заявления правительства о готовности приступить к проведению в жизнь закона о культурной автономии национальных меньшинств, то признаюсь, такого заявления я не ожидал. По моему мнению она обязано будет это сделать, если закон будет принят Государственным Собранием. Но я не могу себе представить, чтобы правительство не имело собственного взгляда на закон о культурной автономии. Я не могу себе представить, чтобы правительство, состоящее из представителей всех крупных партий государственного собрания, не нашло в себе му-

жества отстоять свою точку зрения на этот закон и настоять на его проведении в Государственном Собрании. Если же правительство ни того, ни другого сказать не желает, не желает выявить своего лица и сознательно набрасывает на себя маску невинной незнакомки, то у нас вывод может быть только один. Ложно было бы допустить еще некоторую трудность в выявлении собственного взгляда, если бы не было соответствующего законопроекта, но когда закон готов, тысячу раз переработан и сам просится на повестку Государственного Собрания, то в это время маска на лице правительства служит нам зеркалом, в котором ясно видна полная антипатия к культурным нуждам национальных меньшинств.

Поэтому русская фракция, хотя и будет голосовать за простую формулу, но в той уверенности, что высказанное здесь будет принято к сведению.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Jürman'il.

A. Jürman (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna sel koosolekul ettekantud Wabariigi Walitsuse deklaratsioon on selle poolest eelmistest deklaratsioonidest lahkumiseks, et tema kokkuseadmisest ei ole, nagu enne endiste deklaratsioonide juures, osa võtnud rühmade esitajad, kes oma rühma soovisid esitajad ja siis läbirääkimiste järele ühisele kokkuleppele jõudsid deklaratsiooni sisu kohta. Kui minu rühm aga täna deklaratsiooni sisuliselt ei taha arwustama hakata, siis mitte sellepärast, et meile kõik wastuwõetaw oleks. Siin deklaratsioon on nii mõndagi, mida arwustama võiks hakata, aga selleks ei ole praegu mitte aeg. Meie loodame, et kui Wabariigi Walitsus tegutseb, siis selle järele võime meie ka teda hinnata ja saame kaasa aitama, mis kaasaaitamist wäärib. Deklaratsioonis eneses on juba alla kriipsutatud, et tema on lühema aja peale ette nähtud töökawa, sest walitsuse moodustamise ees olid läbirääkimised rühmade esitajatel, kus pea kõikide rühmade esitajad toonitasid, et meil elu on näidanud, et Eesti riigi põhiseadus nii mõneski asjus tuleb rewideerimisele wõtta ja muuta. Ja teadagi, kui põhiseaduses ühte wõit teist küsimust tahetakse lahendada rohkem wastawalt elule, siis selleks on tarwis rahwahääletamine ette wõtta. Kuna

Wabariigi Walitsuse moodustamine kiire oli, mida praegune seisukord nõudis, siis ei saanud rühmad selle juurde jääda ja seda nõuda, et need suured küsimused, mis seisawad ees põhiseaduse muutmise alal, et need oleksid saanud deklaratsiooni üles wõetud. Kui rühmad neid küsimusi nüüd tõsiselt kaaluma hakkawad, leiawad nad ka ühise kokkuleppe, et meil kord puudused, mis on põhiseaduses, rahwahäälendamise kaudu lähemal ajal — kõrwaldataks. Riigikogu põllumeeste rühm hääletab liht ülemineku-wormeli poolt.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Baranin kandis siin hääletamise motiivid ette niisuguse kiirusega ja Wene keeles, et mina tema sõnu mitte ei saanud hästi kuulda. Tema on aga selle juures kasutanud oma kõne kiirust selleks, et muu hulgas tarwitada lauset: „... правительство ... набрасывает на себя маску невинной незнайки...“ See on sarnane lause, mida mina kahjuks mitte ei kuulnud, kuid kui mina kuulnud oleksin, et rkl. Baranin enesele on lubanud sellega esineda, siis oleksin ma olnud sunnitud teda otsekohe korrale kutsuma. Et ma aga seda lauset kahjuks ei kuulnud, siis ei saanud mina waele segada ja wõin ainult tagant järele teda korrale kutsuda. (P. Baranin: wn.: Palun sõna. Segased wähehüüded.) Ma palun rahu. Milleks Teie sõna soowite? (P. Baranin, wn.: Asja selgitamiseks!) Siin ei ole mitte läbirääkimisi. (P. Baranin, wn.: Palun sõna isiklikus asjas!)

Panen rkl. Kornel'i ülemineku-wormeli hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Kornel'i ülemineku-wormel on ühel häälel wastu wõetud.

Isiklikus asjas on sõna rkl. Baranin'il.

P. Baranin (wn.): Я должен извиниться, господа, что говорил в своем выступлении так скоро, что уважаемый господин председатель не мог разобрать моих слов. Я должен был...

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun siin mitte juhatajaga waielda, jätke juhataja mängust wälja.

P. Baranin (wn.): Я должен был сделать это потому, что говоря обыкновенно мне не хватило бы времени сказать и половину того, что я хотел сказать, так как время для слова при мотивах голосо-

вания чрезвычайно ограничено. В моем распоряжении было только 3 минуты. Что касается той фразы, из коей председатель сделал заключение об оскорблении правительства, то я должен заявить, что оскорбить правительство я не желал.

4. Wabamüügi apteekide awamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp**:

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Wabamüügi apteekide awamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt III lugemisel wastuwõetud kujul, ainult mõne muudatusega. Esimene parandus oleks wõtta mitmes paragrahwis sõna asemel „töö-hoolekandeminister“ — „töö- ja hoolekandeminister“, sest et meil senni ikka tarwitusel on olnud töö- ja hoolekandeminister.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Teine parandus: seaduse § 11-das seisab: „mitterohuteadlased, kes § 10 alla ei kuulu“. Redaktsiooni komisjon paneb ette parema ja lühema redaktsiooni: „kes rohuteadlased ei ole ja § 10 alla ei kuulu“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Kolmas ja wiimane parandus: § 13-das seisawad sõnad: „Kuid mitte kauem wäljarentija enese õiguse lõppemist selle apteegi peale“. Redaktsiooni komisjon paneb jällegi ette lühema ja parema redaktsiooni ja nimelt: „Kuid kauemalt wäljarentija enese apteegipidamise õiguse lõppemiseni“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

5. Laewakinnistuse seaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** (loeb):

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Laewakinnistuse seaduse muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. Muudetava seaduse nimetusest sõnad „(„Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1924. a.)“ üle wiia seaduse teksti esimesse ritta seaduse nimetuse järele.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Parandus 2. Seaduse wiimases lõikes tuleb lugeda „akti tegemise“ asemele „akti kokkuseadmise“, mis meil harilikult tarvitusel on.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

6. Raudtee weotariifist riigimaksu ärakaotamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega parandused 1 ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Raudtee weotariifist riigimaksu ärakaotamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. Seaduse nimetuseks „Riigimaksu ärakaotamise seadus raudtee weotariifis riigi raudteedel“ asemele võtta: „Raudtee weotariifist riigimaksu ärakaotamise seadus“.

2. Seaduse teine lõige järgmiselt vastu võtta: „Sellest päewast peale arwatakse riigi raudteedel raudteetariifide maksuarwud täies summas raudtee üldsissetulekuks, kusjuures jõusse jääb 22. jaanuari 1919 a. weotariifi määрус tempelmaksude kaotamises raudtee weodokumentidelt.“

7. Riigiasutuste 1924. a. krediidide sulgumise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu

wõtta „Riigiasutuste 1924. a. krediidide sulgumise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuwõetud kujul ühes järgmise muudatusega: § 2. p. f): „kulude paragrahwid“, asemel lugeda „kuluparagrahwid“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

8. 1925. a. eelkrediidide awamise ja tarwitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp**:

„Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „1925. a. eelkrediidide awamise ja tarwitamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

Parandus 1. § 1: wastawa riigi keskasutuse, p. o. riigi wastawa keskasutuse,“ sõna „wastaw“ käib keskasutuse, mitte aga riigi kohta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: „Parandus 2. § 2 lõpuosa vastu võtta järgmiselt: „mis kuluparagrahwidele wastawalt esinewad nii eelmises kinnitatud aastaeelarwes kui uues eelarwe-etepanekus selle summa määrani, mis wäiksem.“ See on keeluliselt õigem, jätab aga sisulise mõiste niisamasuguseks.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus vastu võetud.

9. Krediidiseaduse X jao § 6. muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab

ette ja nähtawa enamusega võetakse vastu parandus 1.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Krediidiseaduse X jao § 6. muutmise seaduse“ lõpulik re-

daktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. I peat. esimese lõike klambrites kustutada „X jao § 6“.

Aruandja **A. Anderkopp**: Parandus 2. § 6 e. imene lõige: „aktsiaseltside kujul“ asemel lugeda „aktsiaseltsidena“, mis keeleliselt õigem, sisulise mõiste aga endiseks jätab.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus teine wastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Parandus 3. § 6 p. a) ja p. b) on kirjutatud „osakondade kujul“, redaktsiooni komisjon paneb ette analoogiliselt eelmisele parandusele lugeda „osakondadena“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Parandus 4. § 6 märkus: on kirjutatud „maksmahakkamise ajal“ tuleb lugeda „maksmahakkamisel“, mis keeleliselt lühem ja selgem.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: 5-es ja viimane parandus. Samas märkuses teises lõikes sõnade asemel „peawad nad oma tegewuse lõpetama“, tuleb lugeda „peawad nad tegewuse lõpetama“, kuna see iseenesest mõistetaw on, kelle tegewuse kohta see käib.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu võetud.

10. Koosseisu komisjoni ettepanek rkl. Juhan Maksim'i wahiallajätmise asjas.

Kosseisu komisjoni aruandja **J. Teinant**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kosseisu

kommissjoni ettepanek Juhan Maksim'i wahiallajätmiseks nõusolekut awaldada on ühes seletuskirjaga Riigikogu liigetele kätte saadetud. Ma julgen lugupeetud Riigikogu liigete tähelepanu juhtida ainult ühe asjaolu peale, mis kohtuliku uurimismaterjaali põhjal on selgunud: Juhan Maksim on üks ägedamatest ühiswäärindlaste tegelastest olnud ja selle tõttu on ta waenulikus wahekorras olnud rkl. Nanilson'iga. Teen ettepaneku kosseisu komisjoni nimel seda ettepanekut wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Koosseisu komisjoni poolt on esitatud järgmine ettepanek:

Riigikogu, ära kuulates kohtuministri esitist Riigikogusse kutsutud Juhan Reeda p. Maksim'i wahiallajätmiseks nõusolekut awaldada, otsustab põhiseaduse § 49 põhjal nõusolekut awaldada Riigikogusse kutsutud Juhan Reeda p. Maksim'i wahiallajätmiseks Pärnu III jaoskonna kohtu-uuriija määruse järele 18. augustist 1924. a.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

11. Põllutööministeeriumi koosseisu muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **M. Martinson** kannabette ja eraldi hääletamisel wõetakse

wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Põllutööministeeriumi koosseisu muutmise seadus.

§ 1. Põllutööministeeriumi metsade peawalitsuse koosseisust kustutatakse 1. jaanuariks 1925. a.:

- maakonna metsaülemad,
- maakonna metsaülemate abid,
- maakonna metsaülemate asjaajajad,
- maakonna metsaülemate kantseleiametnikud.

§ 2. Põllutööministeeriumi metsade peawalitsuse koosseisu wõetakse 12

metsarewidenti, arwates 1. jaanuarist 1925. a.

§ 3. Põllutööministril on õigus metsarewidentide tegewuspiirkonde kindlaks määrata ja makswate seaduste järgi maakonna metsaülemate kohuseid metsarewidentide ning teiste metsade peawalitsuse ametnikkude peale panna.

§ 4. Käesolew seadus hakkab makswa tema awaldamisega „Riigi Teatajas“.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hä äletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **M. Martinson**: Kuna redaktsiooni komisjoni liikmed käesolewa seaduseelnõu läbi on waadanud, teen ettepaneku seda wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni ändmata.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

12. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu peal kirija §§ 1—6.

Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus.

I peatükk.

Üldmäärused.

§ 1. Käesolewas seaduses määratud alustel on pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus pärast kaitsewäeteenistusest lahkumist ohwitseridel ja sõjawäeametnikkudel ning nimetatud kaitsewäelaste surma puhul — nende perekondadel.

Märkus. Kaitsewäeteenistuses olewateks käesolewa seaduse järele loetakse ka sõjaministri kohal olewad kaitsewäelased, olgu nad tegewas teenistuses,

tagawarawäes wõi erus, samuti ka piirwalwes teeniwad ohwitserid ja sõjawäeametnikud.

Sõdurite teenistus sõjaajal ohwitseride ja sõjawäeametnikkude ametikohtadel annab pensionisaamise õiguse käesolewa seaduse järgi.

Kaitsewäes teeniwad eraisikud saawad pensioni riigi- ja omawalitsuse teenijate pensioniseaduse järgi, wälja arwatud teenistus sõjaajal ohwitseride ja sõjawäeametnikkude kohtadel, missugune teenistus annab pensionisaamise õiguse käesolewa seaduse alustel.

§ 2. Pensionid ja ühekordsed toetusrahad maksetakse riigikassa poolt töö- ja hoolekandeministeeriumi eelarwesse wõetud pensionikapitaali arwelt.

§ 3. Pensioniks selle seaduse järele nimetatakse riigikassast pensionisaajale igal kuul wäljamakstaw summa, mis wälja arwatakse protsentidena teenistusest lahkunu palgamäärast.

§ 4. Pensioni määramisel wõetakse aluseks kaitsewäelase teenistuse eest saadud aastane palk rahas ja natuuras (riidewarustus, korter, küte, söögikeetmine, walgustus jne.) ühes selle juurde arwatud kõigi alaliste lisatasudega (elukalliduslisa jne.), kuid ilma summade juurde arwamiseta, mis erakorraliste wäljaminekute katmiseks ehk iseäralikkude tööde tasuks määratakse (päewa-, sõidu-, reisi- ja perekonna-abirahad, esituskulud, tasu salakauba kinnipiüdmise ning ületunnitööde eest ja samuti tasu tundide andmise eest, kui see ei loeta alaliseks palgaks jne.).

§ 5. Natuuras antawa palga rahalise wäärtuse määrab kindlaks sõjanõukogu töö- ja hoolekandeministeeriumi poolt määratud alustel.

§ 6. Wäljamaal teenistuses olewate isikute pensioni aluseks wõetawaks palgamääraks loetakse wastawa ametastme palgamäär siseriigis, ühes lisadega: wastawa ametastme määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 7. Sõjaaegsetes koosseisudes ettenähtud ja pärast likwideeritud kohtadel teeninud isikute pensioni aluseks wõetawa palgamäära wõi wastawa palga-

astme määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.“

Siin on redaktsiooni komisjoni liikmed ette pannud wõtta sõnade „ja likwideeritud“ wahel sõna „pärast“. Nii, et teen ettepaneku käesolew paragrahw selle muudatusega wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7 parandatud kujul wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 8—13.

§ 8. Pensionisaamise õiguse omandamise normaal eeltingimuseks on 25 aastane teenistus kaitsewäes. Täieliku pensioni annab 30-ne aastane teenistus.

§ 9. Pensioni wäljateenimise aega lühendawad: teenistuses saadud haawamised, wigastused, haigused ja surm, ning teenistus rasketes oludes.

§ 10. Kaitsewäelaste palganormide üldise muutmise korral muutub wastawalt ka pensionimäär.

§ 11. Kellelgi ei ole õigus saada ühel ja samal ajal kahte pensioni ega pensioni riigikassast ja ühtlasi palka teenistuse eest, mis annab õiguse pensionisaamiseks samast allikast.

§ 12. Pensionisaaja teenistusse astumise läbi katkenud pensioni asemele uuestimäärataw pension ei wõi olla eelmisest vähem.

§ 13. Isikutele, kes enne kaitsewäeteenistust on teeninud omawalitsuse wõi riigi asutustes, mis pensionisaamise õiguse annawad, arwatakse pension käesolewa seaduse järgi, kusjuures pensionimääramisel riigi wõi omawalitsuse asutustes teenitud aeg loetakse pensioni wäljateenimise ajaks teenistusena administratiiw kohtadel.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„II peatükk.

Alused pensioni wäljaarwamiseks.

§ 14. Pensioni arwatakse: a) kaitsewäelastele, kes teeninud rahuajal wiimasel ametkohal vähemalt 2 aastat ehk sõ-

jaajal vähemalt 8 kuud selle ametkoha palga järgi; b) neile, kes wiimasel ametkohal eelmises punktis tähendatud aega teeninud ei ole, — eelwiimase ametkoha palga järgi. Samasuguselt sünnib pensioni arwestamine neile, kes saawad palka auastme järgi, kusjuures kaheaastane ajamäär rahuajal ja kaheksakuuline sõjaajal wälja arwatakse auastme wanuse päewast.“

Siin on samuti redaktsiooni komisjoni liigete poolt ettepanek tehtud sõna „wäljaarwamine“ asemel panna „arwestamine“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 14 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 15. Pension määratakse wiimase auastme wõi ametkoha palga järgi, waatamata teenistuskestuse peale juhtumistel, kui kaitsewäelane: a) teenistuskohuste täitmisel surma saanud; b) teenistuskohuste täitmisel saadud haawade, wigastuste wõi haiguste tagajärjel oma töowõime sedawõrd kaotanud, et teenistuse jätkamine wõimatu.“

Siin on sõnade „teenistuse wältuse“ asemel wõetud „teenistuskestuse“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 15 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 16 ja 17.

§ 16. Kaitsewäelastele, kes määratud vähema palgamääraga ametkohtadele koosseisude vähendamisel, ümbermoodustamisel wõi teenistuse huwides, arwatakse pension teenistusest lahkumisel wiimase kõrgema ametkoha järgi, waatamata selle peale, kui kaua nad sel ametkohal teeninud, kusjuures üldine teenimisaaeg arwesse wõetakse teenistusest lahkumise päewani. Isikud, kes madalamatele kohtadele määratud distsiplinaarkorras, saawad pensioni uue ametkoha palga järgi.

Märkus. Degradeeritud ja uuesti ülendatud ohwitseridel wõetakse arwesse

teenistusaeg enne degradeerimist; pensioni saavad nad wiimase koha järgi.

§ 17. Isikutele, kellel mitu ametkohta, arwatakse pension nende teenistusest lahkumisel kõrgema palgamääraga ametkoha järgi, aluseks wõttes § 14. ettenähtud teenistuskestust.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 18. Neile isikutele, kes uuesti teenistusse astumisel pensioni kaotasid, arwatakse pension teenistusest lahkumisel kogu pensioniõigusliku teenistusaja eest.“

Siin on redaktsiooni komisjoni liigete ettepanekul wõetud sõnade „pensioni peale wäljateenitud aja eest“ asemel „pensionioigusliku teenistusaja eest.“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 18 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„III peatükk.

Pensionioigusliku teenistusaja arwestamine.

§ 19. Pensionioigusliku teenistusaja algus arwatakse kaitsewäeteenistusse astumise päewast, kusjuures arwesse wõetakse teenistus sõdurina kaitsewäeosades ja asutustes ajateenijana wõi wabatahtlikuna; õpilasena kaitsewäe õppeasutustes wõi kaitseliitlasena. Teenistust alla 17. aastase wanuse arwesse ei wõeta, wälja arwatud teenistus sõjaajal.“

Siin on redaktsiooni komisjoni liigete ettepanekul wõetud sõnade „pensioni wäljateenimisaja arwamine“ asemel „pensionioigusliku teenistusaja arwestamine“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 19 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 20—23.

§ 20. Teenistus kaitsewäes riwi ametkohtadel loetakse pensioniarwestamisel iga neli päewa wiieks päewaks administratiiv teenistuses.

Märkus. Riwi ametkohad on ette nähtud wastawates seadlustes.

§ 21. Lenduri, lendur waatleja, awio-mehaaniku wõi awio-motoristi kutse omandanud kaitsewäelaste teenistus lennuwäes loetakse aastatel, mil nad määratud aastalennu lennanud, kaks päewa kolmeks päewaks, teistel aastatel — üldistel alustel.

§ 22. Sõjast osawõtnutele loetakse pensioni arwestamisel teenistusaeg: a) eesliinil ja laewadel nawigatsiooni ajal ning külgehakkawate haiguste wastu wõitlemisel, samuti sõjategewust juhtiwatel ametkohtadel, — üks päew kolmeks päewaks, b) wäerinna seljataga — üks päew kaheks päewaks.

Märkus 1. Ametkohad külgehakkawate haiguste wastu wõitlemisel, mis aja arwestamisel eesõiguse annawad, määrab igakord kindlaks sõjanõukogu terwishoiu walitsuse ülema ettepanekul.

Märkus 2. Sõjategewust juhtiwad ametkohad määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.

§ 23. Eesliini teenistuseks loetakse: a) teenistus waenlase wastu otsekohe tegutsewates wäeosades ja üksustes (rügementides, pataljonides, kompaniides jne.) ja b) teenistus laewadel nawigatsiooni perioodil. Eesliini teenistusena arwestatakse wäerinnalt haiguse tagajärjel ewakueerimisel, samuti komandeerimisel wiibimise aeg kunni 2 nädalani ring haawamiste wõi epideemiliste haiguste tagajärjel ewakueerimisel wiibimise aeg — kunni rawitsemise lõpuni haigemajas.

Märkus. Wäeosade ja -üksuste eesliiril wiibimisaja määrab kindlaks kaitsewägede ülemjuhataja.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 24. Teenistus Eesti rahvuslikkudes wäeosades 6. detsembrist 1917. a. kunni 5. aprillini 1918. a. arwatakse sõjaaegseks teenistuseks wäerinna seljataga.“

Siin on wõetud sõnade „wõetakse arwesse sõjaaegse teenistusena“ asemele „arwatakse sõjaaegseks teenistuseks“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 24 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel

wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 25—28.

§ 25. Neile kaitsewäelastele, kes Saksa okkupatsiooni surwel Eesti wäeosadest olid lahkuma sunnitud ja wabadussõjast vähemalt 10 kuud osa wõtsid, arwatakse aeg 5. aprillist 1918. a. kuni 21. nowembrini 1918. a. pensioniõiguslikuks teenimisajaks teenistusena rahuajal administratiivkohtadel.

§ 26. Pensioni arwestamisel loetakse wabadussõja alguseks 21. november 1918. a. Teenistus eesliinil ja sõjategewust juhtiwatel kohtadel wõetakse sarnasena arwesse kuni 2. weebuarini 1920. a.; seljatagune teenistus — kuni 1. maini 1920. Teenistus eesliinil ja sõjategewust juhtiwatel kohtadel 2. weebuarist 1920. a. kuni 1. maini 1920. a. arwestatakse seljataguse teenistusena.

§ 27. Teenistus endises Wene sõjawäes wõetakse pensioniõigusliku teenistusajana täiel määral arwesse käesolewa seaduse järgi kõigile neile: a) kes ohwiterina wõi sõjawäeametnikuna wabariigi kaitsewäeteenistusse astusid enne 2. detsembrist 1919. a.; b) pärast 6. detsembrist 1919. a. teenistusse astunutele, kui nad wabariigi kaitsewäes vähemalt 5 aastat tegelikult teeninud; c) kes wabariigi kaitsewäeteenistuse kohuste täitmisel saadud haawade, wigastuste wõi haiguste tagajärjel töowõime kaotanud sedawõrd, et kaitsewäeteenistuse jätkamine wõimatu.

§ 28. Teenistus Wene sõjawäes wõetakse arwesse pensioni arwestamisel kuni 6. detsembrini 1917. a. käesolewa seaduse alustel, lugedes teenistust: a) sõjaajal wäerinnal waenlase vastu tegutsewa diwiisi piirkonnas, wälja arwatud diwiisi woor ja laatsaretid; kõigil sõjategewust juhtiwatel riwi ja operatiiv ametkohtadel ning waenlase vastu tegutsewatel laewadel nawigatsiooni ajal — üks päew kaheks päewaks, b) rahuajal ning sõjaajal wäljaspool punkt a tähendatud piirkonda — päew päewaks.

Märkus. Ilmasõja kestus loetakse 8. juulist 1914. a. kuni 6. detsembrini 1917. a.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„29. Waidluse korral, kas teenistust lugeda eesliini wõi seljataguseks teenistuseks lahendab küsimuse sõjanõukogu, kelle otsus lõpulik.“

Siin on redaktsiooni komisjoni liigete poolt vastu wõetud parandus: „Aru- saamatusi teenistuse arwestamisel, kas“ asemel „Waidluse korral, kas teenistust lugeda“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 29 vastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 30—33.

§ 30. Pensioni arwestamisel wõetakse arwesse teenitud aja koguarwust ainult täied aastad.

§ 31. Pensioniõigusliku teenistusaja arwesse ei wõeta: a) sõjawangis wiibimise aega, b) puhkusel ja rawitsemisel wiibimise aega üle seaduses ettenähtud normi ja c) arestis ja wangistuses wiibimise aega üle 3 kuu.

§ 32. Kohtu alla andmise wõi eeluurimise puhul teenistuskohuste täitmisest eemalolemise aega arwestatakse ainult siis, kui teenistuskohuste täitmisest kõrwaldatu kohtu poolt õigeks mõistetakse wõi temale määratakse karistus, mis ära ei wõta pensionisaamise õigust maksimate seaduste järgi.

IV peatükk.

Pension ja ühekordne toetusraha kaitsewäelastele.

§ 33. Käesolewa seaduse järgi arwestatud 25-aastane teenistus kaitsewäes annab pensioni 55% palgamäärast. Iga järgnewa teenistusaastaga, kuni 30 aasta wäljateenimiseni, suureneb pensionimäär 3% wõrra aastastest palgamäärast (Tabel nr. 1).

(Lisa kaitsewäelaste ja nende perekodade pensioniseaduse § 33 juurde).

Tabel nr. 1.

Wäljateenimise aeg.	Pensioni määr protsentides (palgamäärast).
25 aastat	55
26 „	58
27 „	61
28 „	64
29 „	67
30 „	70

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 34. Töövõime kaotamisel sõjaajal, teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haavamiste, mürgituste, wigastuste või haiguste tõttu antakse pensioni teenistusest lahkumisel teenistusketuse peale vaatamata: a) neile, kes 100% töövõimest kaotanud, kui nende terwislik seisukord nõuab kõrwalabi — 125%, kui kõrwalabi tarwilik ei ole — 100% palgamäärast, b) neile, kes 10—99% töövõimest kaotanud, — niipalju protsente palgamäärast, kuipalju protsente nad töövõimest kaotanud, kusjuures pensionimäär ei või olla vähem, kui pensionisaajale § 33 järgi arvestatud.“

Siin on tehtud redaktsiooni komisjoni liigete poolt parandus: sõna „kihwituste“ asemel „mürgituste“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 34 vastu võetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 35—45.

§ 35. Isikutele, keda teenistusest wabastatakse rahuajal teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haawade, wigastuste või haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise võimatuks teewad, määratakse pension teenistusaja peale vaatamata, täieliku töövõime kaotuse juures: a) kui terwislik seisukord nõuab kõrwalabi — 100%, b) kui kõrwalabi tarwilik ei ole — 85% aastasest palgamäärast. Osalise töövõime kaotusel makstawa pensionimäär võrdub töövõime kaotuse protsendile, kuid ta ei või olla vähem pensionimäärast, mis pensionisaajale § 33 järgi arvestatud.

§ 36. Isikutele, kes töövõime kaotuse tõttu kaitsewäeteenistuse ajal (väljaspool teenistuskohuste täitmist) saadud wigastuste või haiguste tagajärjel kaitsewäeteenistust ei või jätkata, määratakse pension: neile, kelle terwislik seisukord nõuab kõrwalabi — pärast wiieaastast teenistust, neile aga, kelle terwislik seisukord ei nõua kõrwalabi — pärast kümneaastast teenistust 35% aastasest palgamäärast. Iga järgnewa teenitud aastaga kuni 30 aasta väljateenimiseni suureneb pensionimäär 2% võrra. (Tabel nr. 2).

(Lisa kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 36 juurde).

Tabel nr. 2.

Pensioni arwestamiseks rahuajal väljaspool teenistuskohuste täitmist saadud wigastuste või haiguste tõttu teenistusest lahkumisel.

Wäljateenimise aeg	Pensioni määr protsentides (palgamäärast)	
	Kui terwislik seisukord nõuab kõrwalabi	Kui terwislik seisukord kõrwalabi ei nõua
5 aastat	35	—
6 „	37	—
7 „	39	—
8 „	41	—
9 „	43	—
10 „	45	35
11 „	47	37
12 „	49	39
13 „	51	41
14 „	53	43
15 „	55	45
16 „	57	47
17 „	59	49
18 „	61	51
19 „	63	53
20 „	65	55
21 „	67	57
22 „	69	59
23 „	71	61
24 „	73	63
25 „	75	65
26 „	77	67
27 „	79	69
28 „	81	71
29 „	83	73
30 „ ja rohkem	85	75

§ 37. Kaitsewäelaste töövõime kaotusmäär, mis tekkinud teenistuses saadud wigastuste või haiguste tagajärjel, ja teenistuse jätkamise kõlbulikkuse teeb kindlaks kaitsewäe haigemaja arstlik komisjon.

§ 38. Kaitsewäeteenistuses töövõime kaotusel pensionisaajatele kaitsewäelastele, kes arstliku komisjoni poolt kaks või rohkem korda läbi waadatud, määratakse pension wiimase kinnitatud otuse järgi; on aga ajutise pensioni saaja

töövõimeliseks tunnustatud, lõpetatakse pensioniandmine.

§ 39. Isikud, kes vähemalt kaheaastase teenistuse järgi teenistusest lahkuwad haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise võimatuks teewad, kui neil ei ole õigust pensionisaamiseks, saavad ühekordse toetusraha: a) kui terwislik seisukord nõuab alalist kõrwalabi — kolmveerand aastapalga suurus, b) kui terwislik seisukord ei nõua alalist kõrwalabi — poole aastapalga suurus.

Neile, kes lahkunud sõja- või rahuajal teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haavamistele, mürgitustele, wigastustele või haigustele järgnenud täieliku töövõime kaotuse tagajärjel, määratakse peale pensioni ühekordne toetusraha: a) neile, kelle terwislik seisukord nõuab alalist kõrwalabi — poole aastapalga suurus, b) neile, kes ei waja alalist kõrwalabi — weerand aastapalga suurus.

§ 40. Need, kes wabariigi kaitsewäes teenistuskohuste täitmisel saadud haawade, wigastuste või haiguste (§ 35) tagajärjel töövõime kaotanud, ning selle tõttu ei või teenistust jätkata, saavad pensioni waatamata, kui kaua nad wabariigi kaitsewäes teeninud.

§ 41. §§ 35 ja 36 järgi määratakse ajutine pension töövõime tagasisaamiseni.

§ 42. Ühekordset toetusraha ühe ja sama haiguse või wigastuse puhul võib määrata üks kord.

V peatükk.

Pensionid ja ühekordsed toetusrahad perekondadele.

§ 43. Kaitsewäelase perekonnal on pensionisaamise õigus, kui perekonnatoitja — kaitsewäelane suri kaitsewäeteenistuse ajal või pärast teenistusest lahkumist.

Perekonnaks loetakse käesolewa seaduse järgi: a) lesknaine ning b) lapsed, niihästi abielus kui wäljaspool abielu sündinud, samuti seaduslikud kasulapsed.

§ 44. Lastel on õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada: a) kunni nad 18 aastat wanaks saavad; kui nad aga koolis käiwad või ametit õpiwad, siis õppimise lõpetamiseni, kuid mitte kauem, kui 20 aastaseks saamiseni, b) wanuse peale waatamata, kui nad töövõimetud

on ja neil eluülewalpidamiseks warandust, sissetulekut ega ülewalpidajat ei ole ning nad isa eluajal tema poolt ülewalpeti.

§ 45. Lahutatud naisel ei ole mehe teenistuse eest õigust pensioni ega ühekordset toetusraha saada.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 46. Uuel abiellumisel kaotab lesknaine eelmises abielus omandatud pensioniõiguse, kuna teistele perekonnaliigetele jääb pensionisaamise õigus.“

Redaktsiooni komisjoni liigete poolt on parandus tehtud wõtta sõnade „Uude abiellu astumisel“ asemel „uuel abiellumisel“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 46 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 47—50.

§ 47. Lesknaisele, kellel oma ja mehe teenistuse eest pensioniõigus, maksetakse pärast mehe surma see pension, mis suurem.

§ 48. Lapsed, kellel isa ja ema teenistuse eest pensioniõigus, saavad selle pensioni, mis suurem, kuid toetusraha wõiwad nad saada mõlema wanema teenistuse eest.

§ 49. Pärast teenistusest lahkumist surnud isikute perekondadele arwatakse pension § 51. näidatud osadele wastawalt sellest pensioni määrast, mis need isikud said või olid õigustatud saama.

§ 50. Teenistuses surnud isikute perekondadele arwatakse pension § 51 näidatud osadele wastawalt sellest pensionimäärast, milleks nad oleksid õiguse omandanud surmapäewal teenistusest lahkudes, järgmistel alustel: a) vähemalt wiis aastat teeninud isikute perekondadele — sellest pensionimäärast, mis määratud teenistusest lahkunutele haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise võimatuks teewad, kuid ei nõua alalist kõrwalabi (Tabel nr. 2) b) teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel surmasaanud või saadud haawadesse või wigastustesse, kui ka teenistuses saadud ägedatessse hakkawatessse haigustesse surnud isikute perekondadele, — täiest aastapalgast teenistusest peale waatamata.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 51. §§ 49 ja 50 nimetatud isikute perekondadele määratakse pärast isa või mehe surma, kes surnud teenistuses olles või pärast teenistusest lahkumist, järgmised pensionid:

a) lesele — pool mehe pensionist;

b) lastele, kui neid üle kolme ei ole, lese eluajal igähele kuwendik isa pensionist;

c) perekonnas, kus on üle kolme lapse, igale lapsele lese elu ajal ühesuurune osa poolest isa pensionist;

d) lastele, kui neid ei ole üle nelja, peale isa surma, kellel leske järgi ei jäänud, igähele neljandik isa pensionist;

e) perekonnas, kus rohkem kui neli last, peale isa surma, kellel leske ei jäänud, igale lapsele ühesuurune osa terwest isa pensionist;

f) lastele, kui neid ei ole üle nelja, lese ema surma korral, lisapensioni igähele neljandik sellest pensioniosast, mis lesk sai, kui neid wiis, siis wiidendik jne.

g) tervele perekonnale mehe või isa teenistuse eest määratud pensionisumma väheneb ainult siis, kui selle perekonna pensionisaajate arv kolmeni väheneb.“

Redaktsiooni komisjoni poolt on ettepanek tehtud võtta punkt e. „perekonnas, mis rohkem kui neljast lapsest koos seisab“ asemele „perekonnas, kus rohkem kui neli last“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 51 vastu võetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 52 ja 53.

§ 52. Teenistuses surnud isikute perekondadele antakse ühekordne toetusraha teenistusaja peale vaatamata neil juhtumistel, kui neil perekondadel § 50. järgi pensioniõigust ei ole.

Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel surmasaanud või saadud haawadesse või wigastustesse või teenistuses saadud ägedatesse hakkawatesse haigustesse surnud isikute perekondadele antakse ühekordne toetusraha pensionisaamisest olenemata.

§ 53. Ühekordne toetusraha antakse lesele, kellel õigus toetusraha saamiseks ja üks või mitu last, samuti kahele või ena-

male täielikule waeselapsele — kolmweerandaastapalga suuruses palgast, mis mees või isa surmapäewal sai; lasteta lesele, kellel õigus toetusraha saamiseks või ühele täielikule waeselapsele — poole aastapalga suuruses.

Alla kahe aasta teeninud isikute perekondadele antakse ühekordne toetusraha pooles suuruses.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„VI peatükk.

Pensioni ja ühekordse toetusraha nõudmise ja määramise kord.

§ 54. Kaitsewäelased, kes soowivad teenistusest lahkudes pensioni saada, esitawad wastawa nõudmise teenistusest wabastamise palwega sõjaministri nimele otsekohe ülemuse kaudu.

Märkus 1. Pensioninõudmises tähendatakse, missugusest Eesti panga osakonnast soowitakse saada pensioni, ja pensioninõudja tulewane elukoht.

Märkus 2. Tempelmaksust on wabad kõik paberid, mis käiwad pensioni ja ühekordse toetusraha määramise kohta, nagu nõudekirjad, tõendused, ärakirjad, teated jne.“

Siin on redaktsiooniline parandus võtta sõna „riigikassa“ asemel „Eesti panga“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 54 vastu võetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 55—57.

§ 55. Wäeosäilem, saades pensioninõudmise, teeb teenistuslehe ja tabel nr. 1 järgi kindlaks pensionimäära, ning esitab ühe kuu jooksul nõudmise ühes teenistus- ja terwislehe ning teiste asjaotsustamiseks tarwilikkude dokumentidega alluwuse korras sõjaministrile.

§ 56. Kaitsewäelased, kes soowivad saada pensioni või ühekordset toetusraha terwisliku seisukorra tõttu lühendatud teenimise aja eest, esinewad wastawa kirjaliku nõudmisega enne kaitsewäeteenistusest lahkumist, wastasel korral määratakse pension tabel nr. 1 järgi.

§ 57. Kaitsewäelased, kes sunnitud teenistusest lahkuma haiguste, wigastuste või haawade tagajärjel või teenistus-

ajal töövõime kaotanud määral, mis annab pensionisaamise õiguse lühendatud aja eest, määratakse järelwaatusele kaitsewäe haigemaja arstlikku komisjoni terwisliku seisukorra kindlakstegemiseks. Arstliku komisjoni, kus järelwaatus toimetatakse, määrab kindlaks kaitsewäe terwishoiu walitsuse ülem korralduswalitsuse ettepanekul ja terwislehe põhjal.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 58. Teenistuskohuste täitmisel saadud rasked haawad ja wigastused tõestatakse pensionisaaja teenistuslehe põhjal wäeosa wõi asutuse poolt wäljaantud tunnistusega. Kannataja on kohustatud tõestama, et haigused, rasked, haawad wõi wigastused teenistuskohuste täitmise tagajärjel saadud, kui see ei ole juba kindlaks tehtud teenistuskoha kirjalikkude tõendustega.“

Siin on redaktsiooniline parandus: sõnade „kohustus asjaolu tõestada“ asemele wõtta „kannataja on kohustatud asjaolu tõestama“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 58 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

§ 59. Arstlikul järelwaatamisel teeb komisjon kindlaks: a) wigastuse seisukorra ja haiguste tundemärgid (täpse kirjeldusega) ühes haiguse äramääramisega, b) haiguse wõi wigastuse tekkimise aja ja põhjused, c) kas haigus wõi wigastus parandatawad, d) millal teha järgmine arstlik järelwaatus, kui wigastus wõi haigus parandatawad, e) töövõime kaotuse, f) põhjused, miks haigus wõi wigastus loetakse sarnasteks, et kaitsewäeteenistuse jätkamine wõimatu ja g) miks kõrwalabi tarwilik.

Märkus 1. Korralduswalitsuse ülem on kohustatud komisjoni kokku kutsuma punkt d järgi tehtud otsuse täitmiseks.

Märkus 2. Komisjoni liigete arwamised märgitakse arstliku läbiwaatamise akti.“

Siin on jällegi redaktsiooni komisjoni liigete ettepanek wõtta märkus 1-ses sõnade „lasub korralduswalitsuse ülema peal“ asemele sõnad „Korralduswalitsuse ülem on kohustatud“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 59 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 60—64.

§ 60. Arstliku komisjoni otsus awaldatakse läbiwaadatuile ja saadetakse 2 nädala jooksul ühes kõigi andmete ja dokumentidega kaitsewäe terwishoiu walitsuse ülemale arwamisawaldamiseks; wiimane saadab kõik saadud andmed ja dokumendid korralduswalitsusse.

§ 61. Kõigi saadud andmete ja dokumentide põhjal teeb korralduswalitsus teenistuslehe ja tabelite järgi kindlaks pensioni wõi ühekordse toetusraha määra ja esitab selle sõjaministrile kinnitamiseks. Sõjaministri otsus sellekohasel arwelehel saadetakse töö- ja hoolekandeministeeriumile pensioni wõi ühekordse toetusraha wäljamaksmiseks, teine arwelehe eksemplar saadetakse wäeosa ülema wõi rahwawäeülema kaudu pensionisaajale.

§ 62. Pensioni arwelehele märgitakse: a) pensioni wõi ühekordse toetusraha määramise alused ja b) pensionimääriga pensionisaaja kohta eraldi.

§ 63. Teenistuses surnud kaitsewäelase perekond esitab nõudekirja pensioni wõi ühekordse toetusraha saamiseks sõjaministrile, selle üksiku wäeosa, kaitsewäe koonduse, wõi wastawa asutuse ülema kaudu, kellele kaitsewäelane enne surma wahenditult allus, silmas pidades järgmisi nõudeid: a) pärast mehe wõi isa surma esitab nõudekirja lesknaine enese ja laste eest, b) pärast isa surma, kui leske järgi ei jäänud, esitawad nõudmise laste eest alaealiste laste hooldajad, kui aga hooldajaid ei ole määratud, siis — lähemad sugulased wõi teised asjasthuwitatud isikud wõi lapsed ise, kui nad üle 16 a. wanad.

Märkus. Punkt a nimetatud pensionisaajad wõiwad ka ise, samuti nende hooldajad, lesknaise eluajal nõudekirja esitada, kui lesknaine mingisugusel põhjusel ei wõi ega soowi laste huwisid esitada.

§ 64. Pärast teenistusest wabanemist surnud kaitsewäelaste perekonnad, kellel pensionisaamise õigus, nõuawad pensioni eelmises paragrahwis tähendatud korras, waatamata, millal teenistusest lahkumine sündis ja kas kaitsewäelane ise pensioni on nõudnud wõi mitte.

Aruandja **H. Laretei** (loeb):

„§ 65. Nõudmised pensioni wõi ühekordse toetusraha määramiseks perekondadele pärast mehe wõi isa surma, kes enne surma ise pensioni sai wõi õigustatud oli pensioni saama, kuid milgi põhjusel pensioni veel ei saanud, esitatakse sõjaministrile kohaliku rahwawäeülenia kaudu. Nõudmisele lisatakse juurde: a) surnud kaitsewäelase teenistusleht, b) pensioniraamat, kui kaitsewäelane pensioni sai, c) surmatunnistus, d) abiellumise tunnistus, kui abiellumine sündis peale kaitsewäeteenistusest lahkumise, e) peale kaitsewäeteenistusest lahkumist sündinud laste meetrika ja tunnistus kasulapseks wõtmise kohta, f) tööwõimetute täisealiste laste kohta kohaliku hoolekande-osakonna tunnistus tööwõimetuse kohta, g) tunnistus selle üle, et üle kahekümneaastasel tööwõimetutel lastel sissetulekuid ega warandust ülewälpidamiseks ei ole ja h) isa teadaande põhjal wäljaantud notariaalne tõendus wäljaspool abielu sündinud laste omakstunnustamise kohta wõi kohtu otsus samas asjaolus.

Märkus 1. Sama kord on maksew ka lesknaise surma puhul, kes mehe lastega pensioni sai, misjuures pensioninõudmisele lisatakse juurde punkt b ja c ettenähtud dokumendid.

Märkus 2. Punkt g nimetatud tunnistused annab wälja 2 nädala jooksul kohaliku linna wõi maakonna hoolekandeosakond isikutele, kes nõuawad pensioni wõi ühekordset toetusraha, vähemalt kolme isiku tõenduse põhjal.

Märkus 3. Pensioninõudja perekond on ise kohustatud tõestama, et kaitsewäelane surnud teenistuskohuste täitmise tagajärjel.“

Siin on redaktsiooni komisjoni liigete poolt ettepanek tehtud punkt e) sõna „akt“ asemele wõtta „tunnistus“ ja märkus 3 wõtta uues redaktsioonis: „Pensioninõudja perekond on ise kohustatud tõestama, et kaitsewäelane surnud teenistuskohuste täitmise tagajärjel“.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 65 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 66—98.

§ 66. Wäeosa- wõi kohalik rahwawäeülem, saades pensioninõudmise, teeb kindlaks pensionisaamise õigustega perekonnaliigete arwu, arwab wälja pensioni suuruse ning saadab asja kahe kuu jooksul kõigi dokumentidega korralduswalitsuse kaudu sõjaministrile otsustamiseks.

§ 67. Pensionimäära muutmine § 10 järgi sünnib töö- ja hoolekandeministreeiumi korraldusel.

VII peatükk.

Kaebuste awaldamine.

§ 68. Kaitsewäelased, kes nõudnud pensioni lühendatud tähtaegade järgi haiguse tõttu wõi teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud haawade wõi wigastuste puhul, kui nad ei ole rahul arstliku komisjoni otsusega, esitawad kahe kuu jooksul, arwates otsuse awaldamise päewast, kaebuse sõjaministrile oma otsekohese ülemuse kaudu, kes saadab kaebuse sõjaministreeiumi korralduswalitsusse.

§ 69. Sõjaminister, kui ta kaebuse põhjendatud leiab olewat, määrab uue arstliku komisjoni oma esitaja osawõttel. Lõpuliku otsuse teeb sõjaminister.

Märkus. Tarbekorral wõib komisjon kaebajaid terwisliku seisukorra esialgseks järeluurimiseks haigemajasse saata, kus sellekohane akt kokku seatakse.

§ 70. Perekonnaliikmed, kes ei ole rahul kohalikkude maakonna wõi linna hoolekande-osakondade otsusega (§ 65 p. p. f ja g), esitawad kahe kuu jooksul kaebuse töö- ja hoolekandeministrile, kes lõpuliku otsuse teeb.

§ 71. Sõjaministri ning töö- ja hoolekandeministri otsuste peale wõib kaebust tõsta administratiwkohtu korras Riigikohtus kuue kuu jooksul otsuse awaldamise päewast.

VIII peatükk.

Pensionimääramise tähtjad.

§ 72. Pension määratakse arwates teenistusest wabanemise päewast. Kui teenistusest lahkumisel ei ole nõutud pensioni, siis määratakse pension nõudmise esitamise päewast. Distiplinaarkorras teenistusest wabastatud isikutele määratakse pension: a) kui kuuekuuline tähtaeg teenistusest wabastamise käsust arwates mööda ei ole lastud, — teenistusest wa-

bastamise päewat arwates; b) kui küuekuuline tähtaeg mööda on lastud, — nõudmise esitamise päewast arwates.

§ 73. Nõudmised perekondade poolt pensionisaamiseks esitatakse: a) wabariigi piirides elawate isikute poolt — ühe aasta jooksul, b) wäljaspool wabariigi piire elawate poolt — kahe aasta jooksul, arwates isiku surmapäewast, kelle teenistuse eest nõutakse pensioni.

M ä r k u s. Käesolewas paragrahwis ettenähtud nõudmise ajamäärad ei ole makswad alaealiste laste kohta, kui nad ainult ise 16 aastat wanaks saades seda tähtaega mööda ei lase minna, missugusel juhtumisel arwatakse tähtajad alaealiste laste 17 aastaseks saamise päewast.

§ 74. Neile, kes mööda ei ole lasknud eelmises paragrahwis ettenähtud tähtaega, määratakse pension isiku surmapäewast, kelle teenistuse eest pension loetakse, neile aga, kes tähendatud tähtaja mööda lasknud — nõudmise sisseandmise päewast.

§ 75. Ühekordse toetusraha saamise õigus käesolewa seaduse järgi kaob, kui ei ole awaldatud sellekohast nõudmist § 73 tähendatud tähtaegadel, arwates selle õiguse tekkimise päewast. Pensioniõigus ei igane.

§ 76. Kui pensioniõiguslik kaitsewäelane sureb enne pensionimääramist wõi kättesaamist, on järelejäänud perekonnal õigus saada saamatajäänud pensioni ja ühekordset toetusraha.

IX peatükk.

Pensioni ja ühekordse toetusraha wäljaandmine.

§ 77. Töö- ja hoolekandeministeerium, saades sõjaministeeriumist arweluhe, teeb tarwilikud korraldused kohalikkudele linna wõi maakonna hoolekandekoondadele pensioni wäljamaksmiseks pensionisaajatele.

§ 78. Kohalik hoolekandekoond walmistab pensioni määramiseks kätte saades wastawat korraldust sellekohase pensioniraamatu.

§ 79. Pensioniraamatud antakse: a) lastega lesknaisele — ühine pensioniraamat, kui aga täisealised lapsed soowiwad, siis antakse neile eraldi pensioniraamatud; samuti kui lese elu ajal hool-

dajad tarwilikuks peawad, et isa teenistuse eest perekonnale antawast pensionist osa saawad lapsed omad osad eraldi saaksid, antakse neile laste jaoks eraldi pensioniraamatud, b) lastele pärast isa surma antakse ühine pensioniraamat alaealiste hooldaja nimele, kuid täisealised lapsed wõiwad saada soowikorral eraldi pensioniraamatud, kui igal lapsel ise hooldaja on, siis antakse lastele ka pensioniraamatud lahus, c) nõdrameelsetele antakse pensioniraamatud hooldaja nimele.

M ä r k u s. Kui hooldajaid ei ole määratud, teeb kohalik linna wõi maakonna hoolekandekoond tarwilikud korraldused nende rutuliseks määramiseks.

§ 80. Perekonnaliigetele, kes pensioni lahus saawad, antakse pensioniraamatud ühest hoolekandekoonnast, kuid pensioni wõib igati saada sellest Eesti panga osakonnast, kust keegi soowib.

§ 81. Pension makstakse Eesti panga osakondadest esimesest kuupäewast alates kolmeks kuuks ette pensioniraamatu ja isikutunnistuse ettenäitamisel.

§ 82. Isikud, kes pensionääri wolitusel pensioni wastu wõtma ilmuwad, esitawad peale pensioniraamatu ka wolutuskirja, mis wälja antud pensioniraamatu omaniku poolt ja tõekstunnistatud seaduslikus korras. Pensionääri isikutunnistuse asemel esitab wolinik oma isikutunnistuse.

§ 83. Pensioniraha, mida surnud pensionäär ei ole kätte saanud, wõidakse wälja anda, kohaliku linna wõi maakonna hoolekandekoondale loal, surnud isiku perekonnale.

§ 84. Etteantud pensioni pensionääri surma korral tagasi ei nõuta.

§ 85. Pensioniraamatu omanik on kohustatud teatama kohalikele linna wõi maakonna hoolekandekoondale muudatustest, kui: a) pensionisaaja teenistusse astub wõi kohtu poolt karistusekandmisele mõistetud, mis pensionisaamise õiguse wõtab, b) lapsed, kes koolis ei käi ega ametit ei õpi — 18 aastaseks, kes aga koolis käiwad wõi ametit õpiwad — 20 aastaseks saawad, c) lesknaine abiellub ja d) keegi pensionisaajatest perekonnaliigetest sureb.

Pensionisaamise juures peab pensionisaaja esitama sellekohase tõenduse, mis

kohalikust linna- wõi wallawalitsusest wõi politsei poolt tasuta wälja antakse, et pensionäär ei ole kaotanud pensionisamise õigust.

§ 86. Kui kohalik hoolekandeosakond muudatustest pensionisaaja perekonnas teada saab, teeb tema wastawad märkused pensionimääramise arwelehele ja pensioniraamatusse, ning teatab sellest töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekandeosakonnale.

§ 87. Kui pensionäär kahe aasta jooksul pensioni järele ei ilmu ega selleks wolinikku ei saada, siis kustutatakse pension kulude arwelt maha, selle peale waatamata, kas isikud riigi piirides wõi wäljaspool riigi piire elawad.

§ 88. Kui pensionäär pärast kaheaastast tähtaega esitab palwe temale määratud pensioni wälja anda, siis uuendatakse töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekandeosakonna otsusel pensionimaksmine, kuid läinud aja eest pensionäärile pensioni ei makseta.

§ 89. Ühekordsed toetusrahad kustutatakse, kui nad wälja ei ole wõetud ühe aasta jooksul nende määramisest arwates.

X peatükk.

Pensionimaksmise lõpetamine.

§ 90. Pensionimaksmine teenistusest lahkunutele lõpeb, kui pensionisaaja: a) uuesti astub teenistusse, mis pensionisamise õiguse annab, b) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioniõiguse wõtab, ja c) kui pensionäär lahkuw Eesti kodakondsusest.

§ 91. Pensionimaksmine leskedele lõpeb, kui nad: a) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioniõiguse wõtab, b) lahkuwad Eesti kodakondsusest ja c) nende surma korral.

§ 92. Pensionimaksmine lastele lõpeb: a) kui need, kes koolis ei käi wõi ametit ei õpi — 18 aastaseks, ja need, kes koolis käiwad wõi ametit õpiwad — 20 aastaseks saawad, b) kui nad mõistetakse kohtu poolt karistusele, mis pensioniõiguse wõtab, c) lahkuwad Eesti kodakondsusest ja d) nende surma korral.

§ 93. Kui lapsed enne 18 aastaseks saamist kohaliku linna hoolekandeosakonna pensionikomisjonis arstlikult järele waadatakse ja komisjon nad töö-

wõimetuks tunnustab, siis saawad nad kohaliku linna wõi maakonna hoolekandeosakonna korraldusel pensioni edasi, kui on kindlaks tehtud, et neil ei ole sissetulekuid ega warandust eluülespidamiseks, ja nad isa wõi ema elu ajal elasid wiimaste ülewalmidamisel.

Märkus. Kaebused pensionikomisjoni otsuse peale esitatakse ja lahendatakse § 70. korras.

§ 94. Kohtuotsuse täidesaatmisel, mille tagajärjeks on pensioniõiguse kaotamine, saadawad kohtu täidesaatwad asutused kohtuotsuse ärakirjad töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekandeosakonnale pensioni lõpetamiseks tarwilikkude korralduste tegemiseks.

§ 95. Kui pensionisaaja uuesti teenistusse astub, peab teenistusse määraw ülemus sellest töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekandeosakonnale teatama pensioni lõpetamiseks tarwilikkude korralduste tegemiseks.

§ 96. Selle seadusega kaotab maksuwise ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920. a. maksmapandud 23. juuni 1912. a. pensioniseadus („Riigi Teataja“ nr. 65/66 — 1920. a.) ja 6. weebr. 1920. a. pensioniseadus („Riigi Teataja“ nr. 26 — 1920. a.) nende kohta, kes käesolewa seaduse järgi peale selle maksmahakkamist pensioni hakkawad saama, kusjuures need, kes nimetatud seaduste järgi juba pensioni saawad ja ühtlasi käesolewa seaduse alla käiwad, hakkawad saama edaspidi käesolewa seaduse järgi pensioni, kui nad seks soowi awaldawad.

§ 97. Käesolew seadus on maksew ka nende kaitsewäelaste kohta, kes enne seaduse maksmahakkamist on kaitsewäest lahkunud ja milgi põhjusel ei saanud pensioni § 96. tähendatud seaduste järgi.

§ 98. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1925. aastast.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Kuna redaktsiooni komisjoni liikmed selle seaduseelnõu läbi on waadanud ja redaktsioonilised parandused teinud, siis

teen ettepaneku seda seaduseelnõu ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Koosolek on juba kaugelt üle kahe tunni kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 1.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 1.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar.**

Juhataja **M. Martna:** Riigikogu koosolek kestab edasi.

13. Riigi 1924. a. Rahaasjanduse lisaelarwe nr. 3 komisjoni aru- III lugemisel. andja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkiri, kulude vähendamise osas — Riigikogu, Riigiwanema ja riigikantselei, riigikontrolli, rahaministeeriumi, haridusministeeriumi, kohtuministeeriumi, siseministeeriumi, sõjaministeeriumi, põllutöoministeeriumi, teedeministeeriumi, välisministeeriumi, töö- ja hoolekandeministeeriumi korralised kulud, riigiwõlad ja erakorralised kulud; kulude suurendamise osas — Riigikogu, Riigiwanema ja riigikantselei, riigikontrolli, rahaministeeriumi, kaubandus- tööstusministeeriumi, haridusministeeriumi, kohtuministeeriumi, siseministeeriumi, sõjaministeeriumi, põllutöoministeeriumi, teedeministeeriumi, välisministeeriumi, töö- ja hoolekandeministeeriumi korralised kulud, erakorralised kulud, operatsiooni fondid ja lisa riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 juurde.

Riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3.

KULUD.

I osa.

Wähendamine.

Korralised kulud.

RIIGIKOGU.

Peatükk I.

Riigikogu.

§ 1. Palgad 550.000.—

Kokku peatükk I 550.000.—

Peatükk II.

Kantselei.

§ 1. Palgad 200.000.—

§ 9. Majapidamine 800.000.—

§ 11. Sõidu- ja weoabinõud 150.000.—

Kokku peatükk II 1.150.000.—

Peatükk III.

Riigikogu walimised ja rahwahääletamised.

§ 1. Palgad 200.000.—

§ 8. Kantseleikulud 635.000.—

§ 17. Walimine ja hääletamine 653.500.—

Kokku peatükk III 1.488.500.—

Kokku Riigikogu 3.188.500.—

RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.

I jagu.

Peatükk I.

Riigiwanem.

§ 1. Palgad 40.000.—

§ 2. Ametsõitute tasu 30.000.—

§ 8. Kantseleikulud 25.000.—

Kokku peatükk I 95.000.—

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 2. Ametsõitute tasu 25.000.—

§ 8. Kantseleikulud 30.000.—

§ 9. Majapidamine 50.000.—

§ 20. Wappide ja pitserite walmistamine 250.000.—

Kokku peatükk I 355.000.—

Peatükk II.

Riigiraamatukogu.

§ 21. Raamatukogud	<u>435.000.—</u>
Kokku peatükk II	435.000.—

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 8. Kantseleikulud	<u>340.000.—</u>
Kokku peatükk IV	<u>340.000.—</u>

Kokku Riigiwanem ja riigikantselei 1.225.000.—

RIIGIKONTROLL.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Ametsõitute tasu	20.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate warustus	20.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	15.000.—
§ 13. Materjaalide proovimised ja katsed ning tehniliste kawatsuste eeltööd	20.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	<u>32.800.—</u>
Kokku peatükk I	107.800.—

Peatükk II.

Tsiwillosakond.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>100.000.—</u>
Kokku peatükk II	100.000.—

Peatükk III.

Rahaosakond.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>35.000.—</u>
Kokku peatükk III	35.000.—

Peatükk V.

Sõjawäeosakond.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>125.000.—</u>
Kokku peatükk V	<u>125.000.—</u>
Kokku riigikontroll	367.800.—

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>200.000.—</u>
Kokku peatükk I	200.000.—

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 2. Ametsõitute tasu	75.000.—
§ 23. Wäärtmärkide walmistamine	<u>3.000.000.—</u>
Kokku peatükk II	3.075.000.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peawalitsus.

§ 8. Kantseleikulud	<u>300.000.—</u>
Kokku peatükk III	300.000.—

Peatükk IV.

Aktiisi peawalitsus.

§ 10. Wedu	33.255.000.—
§ 26. Piiritusmonopooli erikulud	<u>10.000.000.—</u>
Kokku peatükk IV	43.255.000.—

Peatükk V.

Tolli peawalitsus.

§ 1. Palgad	1.580.000.—
§ 2. Ametsõitute tasu	170.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate warustus	1.380.000.—
§ 8. Kantseleikulud	150.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>964.000.—</u>
Kokku peatükk V	4.244.000.—

Peatükk VI.

Kinniswarade hindamisamet.

§ 1. Palgad	6.100.000.—
§ 2. Ametsõitute tasu	2.200.000.—
§ 12. Liikuw wara	<u>1.200.000.—</u>
Kokku peatükk VI	9.500.000.—

Kokku rahaministeerium 60.574.000.—

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>102.000.—</u>
Kokku peatükk I	102.000.—

Peatükk III.

Kooliosakond.§ 90. Segakulud 1.000.—Kokku peatükk III 1.000.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

§ 1. Palgad 4.628.800.—

§ 9. Majapidamine 172.900.—

§ 39. Instituutide, kabinet-
tide ja kliinikute üle-
walpidamine 52.000.—Kokku peatükk IV 4.853.700.—

Peatükk V.

Wähemusrahwuste sekretärid.§ 1. Palgad 18.300.—Kokku peatükk V 18.300.—**Kokku haridusministeerium 4.975.000.—****KOHTUMINISTEERIUM.**

Peatükk I.

Keskasutus.§ 1. Palgad 1.000.000.—Kokku peatükk I 1.000.000.—**Kokku kohtuministeerium 1.000.000.—****SISEMINISTEERIUM.**

Peatükk III.

Administratiwasjade peawalitsus.§ 1. Palgad 117.400.—Kokku peatükk III 117.400.—

Peatükk VI.

Piiriwalwe walitsus.

§ 1. Palgad 1.950.000.—

§ 8. Kantseleikulud 150.000.—

§ 54. Toitluswarustus 500.000.—

§ 55. Kraamiwarustus 500.000.—

§ 59. Hobuste terwishoid 100.000.—Kokku peatükk VI 3.200.000.—**Kokku siseministeerium 3.317.400.—****SÕJAMINISTEERIUM.**

§ 11. Sõidu- ja weoabinõud 28.500.—

§ 54. Toitluswarustus 2.000.000.—

§ 55. Kraamiwarustus 100.000.—

§ 56. Sõjariistad ja nende
warustus 300.000.—**Kokku sõjaministeerium 2.428.500.—****PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.**

Peatükk II.

Maakorralduse peawalitsus.

§ 9. Majapidamine 55.000.—

§ 90. Segakulud 15.900.—Kokku peatükk II 70.900.—

Peatükk III.

Põllumajanduse peawalitsus.

§ 1. Palgad 305.000.—

§ 2. Ametsõitute tasu 100.000.—

§ 13. Materjaalide proowi-
mised ja katsed ning
tehniliste kawatsuste
eeltööd 450.000.—§ 34. Hariduslikud kulud 50.000.—Kokku peatükk III 905.000.—

Peatükk IV.

Loomaterwishoiu peawalitsus.

§ 1. Palgad 200.000.—

§ 12. Liikuw wara 9.000.—Kokku peatükk IV 209.000.—

Peatükk V.

Metsade peawalitsus.§ 66. Metsaasjandus 2.800.000.—Kokku peatükk V 2.800.000.—**Kokku põllutööministeerium 3.984.900.—****TEEDEMINISTEERIUM.**

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad 260.000.—

§ 2. Ametsõitute tasu 60.000.—

§ 5. Ametnikkude ja tee-
nijate warustus 29.000.—

§ 8. Kantseleikulud 50.000.—

§ 12. Liikuw wara 30.000.—

§ 82. Informatsioon 80.000.—

§ 90. Segakulud 10.000.—Kokku peatükk I 519.000.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

§ 5. Ametnikkude ja teenijate warustus	2.900.000.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	1.332.200.—
§ 70. Warustuse talitus	325.000.—
Kokku peatükk II	4.557.200.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 1. Palgad	5.000.000.—
§ 10. Wedu	1.200.000.—
§ 84. Rahwuswahelised maksud	2.000.000.—
Kokku peatükk III	8.200.000.—

Peatükk VI.

Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee walitsus.

§ 44. Autasud ja ergutusrahad	55.000.—
§ 68. Weerewate abinõude korrashoid	2.265.000.—
Kokku peatükk VI	2.320.000.—
Kokku teedeministeerium	15.596.200.—

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Ametsõitude tasu	150.000.—
§ 80. Rahwuswaheliste lepingute sõlmimine ja täitmine	500.000.—
Kokku peatükk I	650.000.—

Peatükk II.

A. Summad välisministri käsutada.

§ 2. Ametsõitude tasu	300.000.—
§ 82. Informatsioon	500.000.—
§ 90. Segakulud	400.000.—
Kokku peatükk II A	1.200.000.—

B. Wälisesitused.

§ 1. Palgad	1.209.600.—
§ 8. Kantseleikulud	69.000.—
§ 9. Majapidamine	651.600.—

§ 12. Liikuw wara	200.000.—
§ 90. Segakulud	55.000.—

Kokku peatükk II B 2.185.200.—

Kokku peatükk II 3.385.200.—

Kokku wälisministeerium 4.035.200.—

TÖÖ- JA HOOLEKANDE-MINISTEERIUM.

Peatükk II.

Hoolekandeosakond.

§ 1. Palgad	2.900.000.—
§ 9. Majapidamine	1.000.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	17.000.000.—
§ 88. Hoolealuste ülewapidamine	3.000.000.—
Kokku peatükk II	23.900.000.—

Peatükk IV.

Terwishoiu peawalitsus.

§ 34. Hariduslikud kulud	270.000.—
Kokku peatükk IV	270.000.—

Kokku töö- ja hoolekandeministeerium 24.170.000.—

RIIGI WÕLAD.

§ 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed	20.000.000.—
--	--------------

Kokku riigiwõlad 20.000.000.—

Kokku korralised kulud 144.862.500.—

Erakorralised kulud.**RAHAMINISTEERIUM.**

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Majaehitamine	750.000.—
Kokku peatükk I	750.000.—

Kokku rahaministeerium 750.000.—

SISEMINISTEERIUM.

Peatükk VI.

Piiriwalwe walitsus.

§ 11. Laewade remont	774.000.—
Kokku peatükk VI	774.000.—

Kokku siseministeerium 774.000.—

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Laewaliinide toetus	<u>4.000.000.—</u>
Kokku peatükk I	4.000.000.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

§ 5. Sõjatagajärgede tõttu teosade uuendamine ja kordaseadmine	10.000.000.—
§ 9. Sõjamineistriumi tarwitada olnud sanitaär- ja klasswagunite parandamine	<u>500.000.—</u>
Kokku peatükk II	10.500.000.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 1. Posti-telegraafi-telefoni hoonete ehitamine ja kapitaalremont	1.000.000.—
§ 3. Liikuwa wara soetamine	<u>1.000.000.—</u>
Kokku peatükk III	2.000.000.—

Peatükk IV.

Meriasjanduse peawalitsus.

§ 2. Hüdrotehnilised ehitused merisadamates	4.785.400.—
§ 3. Hüdrotehnilised ehitused siseweetees	1.513.000.—
§ 4. Laewade ehitus	1.400.000.—
§ 6. Tallinna sadama ehitused	680.700.—
§ 8. Tuletornide ja päästejaamade remont	<u>1.540.000.—</u>
Kokku peatükk IV	<u>9.919.100.—</u>

Kokku teedeministeerium 26.419.100.—**Kokku erakorralised kulud** 27.943.100.—**Kokku kulude vähendamine** 172.805.600.—

II osa.

Suurendamine.

Korralised kulud.**RIIGIKOGU.**

Peatükk I.

Riigikogu.

§ 2. Ametsõitute tasu	<u>90.000.—</u>
Kokku peatükk I	90.000.—

Peatükk II.

Kantselei.

§ 3. Arstiabi ja toetus	20.500.—
§ 8. Kantseleikulud	97.000.—
§ 12. Liikuw wara	<u>11.000.—</u>
Kokku peatükk II	<u>128.500.—</u>

Kokku Riigikogu 218.500.—**RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.**

I jagu.

Peatükk I.

Riigivanem.

§ 9. Majapidamine	6.900.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	<u>5.200.—</u>
Kokku peatükk I	12.100.—

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Palgad	12.500.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	75.200.—
§ 9. Majapidamine	<u>3.400.—</u>
Kokku peatükk I	91.100.—

Peatükk II.

Riigiraamatukogu.

§ 1. Palgad	<u>25.800.—</u>
Kokku peatükk II	25.800.—

Peatükk III.

Riigiarhiw.

§ 1. Palgad	<u>33.100.—</u>
Kokku peatükk III	33.100.—

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 1. Palgad	244.600.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	500.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>3.700.—</u>
Kokku peatükk IV	748.300.—

Kokku Riigiwanem ja riigikantselei 910.400.—

RIIGIKONTROLL.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	65.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	25.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>225.000.—</u>
Kokku peatükk I	315.000.—

Peatükk II.

Tsiwiilosakond.

§ 1. Palgad	300.200.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>70.000.—</u>
Kokku peatükk II	370.200.—

Peatükk III.

Rahaosakond.

§ 1. Palgad	177.400.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>40.000.—</u>
Kokku peatükk III	217.400.—

Peatükk IV.

Teedeosakond.

§ 1. Palgad	225.900.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>45.000.—</u>
Kokku peatükk IV	270.900.—

Peatükk V.

Sõjawäeosakond.

§ 1. Palgad	287.800.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>40.000.—</u>
Kokku peatükk V	327.800.—

Peatükk VI.

Keskraamatupidamise osakond.

§ 1. Palgad	38.500.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>10.000.—</u>
Kokku peatükk VI	48.500.—
Kokku riigikontroll	1.549.800.—

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 1. Palgad	293.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	150.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>4.100.—</u>
Kokku peatükk II	447.100.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peawalitsus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	241.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>29.200.—</u>
Kokku peatükk III	270.200.—

Peatükk IV.

Aktsiisi peawalitsus.

§ 2. Ametsõitude tasu	215.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	140.000.—
§ 8. Kantseleikulud	<u>60.000.—</u>
Kokku peatükk IV	415.000.—

Peatükk V.

Tolli peawalitsus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	150.000.—
§ 90. Segakulud	<u>800.000.—</u>
Kokku peatükk V	950.000.—

Peatükk VI.

Kinniswarade hindamisamet.

§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>160.000.—</u>
Kokku peatükk VI	160.000.—
Kokku rahaministeerium	2.242.300.—

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	120.000.—
§ 9. Majapidamine	<u>70.000.—</u>
Kokku peatükk I	190.000.—

Peatükk II.

Kaubandusosakond.

A. Keskasutus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk II A	50.000.—

B. Kaalude, mõõtude ja proovikoda.

§ 3. Arstiabi ja toetus	25.000.—
Kokku peatükk II B	25.000.—
Kokku peatükk II	75.000.—
Kokku kaubandus-tööstus- ministeerium	265.000.—

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	156.500.—
§ 7. Juriidiline abi ja koh- tukulud	45.000.—
Kokku peatükk I	201.500.—

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 1. Palgad	20.000.—
§ 2. Ametsõitude tasu	20.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	761.000.—
§ 9. Majapidamine	9.300.—
§ 11. Sõidu- ja veoabinõud	84.800.—
§ 12. Liikuw wara	60.000.—
§ 14. Hoonete remont	30.000.—
§ 90. Segakulud	200.000.—
Kokku peatükk II	1.185.100.—

Peatükk III.

Kooliosakond.

§ 1. Palgad	17.859.100.—
§ 2. Ametsõitude tasu	8.200.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	5.100.—
§ 8. Kantseleikulud	9.500.—
§ 9. Majapidamine	1.007.700.—
§ 10. Wedu	94.000.—
§ 12. Liikuw wara	61.000.—
§ 14. Hoonete remont	181.800.—
§ 35. Õppetarbed ja -wa- hendid	35.000.—
Kokku peatükk III	19.261.400.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

§ 2. Ametsõitude tasu	10.000.—
§ 14. Hoonete remont	42.000.—
Kokku peatükk IV	52.000.—
Kokku haridusministeerium	20.700.000.—

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 8. Kantseleikulud	145.000.—
§ 9. Majapidamine	32.000.—
§ 14. Hoonete remont	10.000.—
Kokku peatükk I	187.000.—

Peatükk II.

Kohtud.

§ 1. Palgad	300.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	916.500.—
§ 12. Liikuw wara	193.800.—
§ 14. Hoonete remont	313.500.—
§ 41. Tunnistajate ja eks- pertide tasu	1.150.000.—
§ 90. Segakulud	80.000.—
Kokku peatükk II	2.953.800.—

Peatükk III.

Prokuratuur.

§ 2. Ametsõitude tasu	59.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	60.500.—
Kokku peatükk III	119.500.—

Peatükk IV.

Wangimajade peawalitsus.

§ 1. Palgad	1.500.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	625.000.—
§ 9. Majapidamine	708.200.—
§ 42. Wangide ülewalpida- mine	7.000.000.—
§ 90. Segakulud	60.600.—
Kokku peatükk IV	9.893.800.—
Kokku kohtuministeerium	13.154.100.—

SISEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	153.300.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	100.000.—
§ 9. Majapidamine	16.500.—
§ 11. Sõidu- ja veoabinõud	5.500.—
§ 74. Rahwapargid ja platsid	41.100.—
Kokku peatükk I	316.400.—

Peatükk III.

Administratiivajade peawalitsus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	12.000.—
Kokku peatükk III	12.000.—

Peatükk IV.

Omavalitsusasjade peawalitsus.

§ 1. Palgad	44.900.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	12.000.—
§ 90. Segakulud	22.300.—
<hr/>	
Kokku peatükk IV	79.200.—

Peatükk V.

Politsei peawalitsus.

§ 1. Palgad	119.718.100.—
§ 2. Ametsõitute tasu	13.294.800.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	5.765.600.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	5.868.000.—
§ 8. Kantseleikulud	6.080.700.—
§ 9. Majapidamine	4.587.200.—
§ 10. Wedu	120.000.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	2.424.900.—
§ 12. Liikuv wara	237.300.—
§ 14. Hoonete remont	785.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	242.800.—
§ 42. Wangide ülewalpida- mine	325.200.—
§ 43. Kuritegewuse wastu wõitlemine	4.000.100.—
§ 44. Autasud ja ergutus- rahad	261.700.—
§ 56. Sõjariistad ja nende warustus	154.800.—
§ 90. Segakulud	156.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk V	164.022.200.—

Peatükk VI.

Piiriwalwe walitsus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	400.000.—
§ 9. Majapidamine	200.000.—
§ 60. Sõjalaewade warus- tus ja nende korras- hoid	100.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk VI	700.000.—

Peatükk VII.

Rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise
peakommissjon.

§ 1. Palgad	114.800.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	12.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk VII	126.800.—
<hr/>	
Kokku siseministeerium	165.256.600.—

SÕJAMINISTEERIUM.

§ 1. Palgad	68.300.000.—
§ 2. Ametsõitute tasu	600.000.—
§ 8. Kantseleikulud	500.000.—
§ 9. Majapidamine	400.000.—
§ 14. Hoonete remont	903.100.—
<hr/>	
Kokku sõjamineisterium	70.703.100.—

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Arstiabi ja toetus	1.100.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja koh- tukulud	700.000.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	20.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk I	1.820.000.—

Peatükk II.

Maakorralduse peawalitsus.

§ 1. Palgad	4.868.100.—
§ 2. Ametsõitute tasu	472.000.—
§ 8. Kantseleikulud	927.100.—
<hr/>	
Kokku peatükk II	6.267.200.—

Peatükk III.

Põllumajanduse peawalitsus.

C. Seemnekontrolljaam.

§ 9. Majapidamine	10.700.—
-------------------	----------

D. Riigi põllutöökatsejaam.

§ 90. Segakulud	5.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk III	15.700.—

Peatükk IV.

Loomaterwishoiu peawalitsus.

§ 90. Segakulud	9.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk IV	9.000.—

Peatükk V.

Metsade peawalitsus.

§ 2. Ametsõitute tasu	1.400.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	1.300.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk V	2.700.000.—
<hr/>	
Kokku põllutööministeerium	10.811.900.—

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3.	Arstiabi ja toetus	152.000.—
§ 4.	Esitus	196.500.—
§ 9.	Majapidamine	126.700.—
§ 11.	Sõidu- ja weoabinõud	91.800.—
	Kokku peatükk I	567.000.—

Peatükk II.

Rüigiraudteede walitsus.

§ 1.	Palgad	11.957.700.—
§ 2.	Ametsõitude tasu	400.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	4.304.600.—
§ 7.	Juriidiline abi ja kohtukulud	66.800.—
§ 9.	Majapidamine	2.558.900.—
§ 10.	Wedu	3.000.—
§ 13.	Materjaalide proowimised ja katsed ning tehniliste kawatsuste eeltööd	238.100.—
§ 67.	Rongide liikumine ja kaubawedu	20.982.600.—
§ 68.	Weerewate abinõude korrashoid	62.567.700.—
§ 69.	Teede ja raudtee-ehituste korrashoid	17.884.400.—
	Kokku peatükk II	120.963.800.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 3.	Arstiabi ja toetus	1.000.000.—
§ 9.	Majapidamine	420.000.—
§ 72.	Telegraafi-telefoni korrashoid	800.000.—
	Kokku peatükk III	2.220.000.—

Peatükk IV.

Meriasjanduse peawalitsus.

§ 2.	Ametsõitude tasu	120.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	405.000.—
§ 7.	Juriidiline abi ja kohtukulud	31.100.—
§ 9.	Majapidamine	1.500.000.—
§ 12.	Liikuw wara	788.000.—
§ 14.	Hoonete remont	300.000.—
§ 76.	Sadamasildade korrashoid	232.300.—
§ 77.	Laewade, tuletornide ja elektriijaamade warustus ning korrashoid	6.395.400.—
	Kokku peatükk IV	9.771.800.—

Peatükk VI.

Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee walitsus.

§ 1.	Palgad	5.324.300.—
§ 2.	Ametsõitude tasu	110.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	1.180.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	1.220.500.—
§ 9.	Majapidamine	791.200.—
§ 12.	Liikuw wara	50.000.—
§ 67.	Rongide liikumine ja kaubawedu	2.970.000.—
§ 69.	Teede ja raudtee-ehituste korrashoid	1.637.900.—
§ 70.	Warustuse talitus	52.500.—
	Kokku peatükk VI	13.336.400.—

Kokku teedeministeerium 146.859.000.—

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	336.300.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	75.000.—
§ 9.	Majapidamine	250.000.—
§ 12.	Liikuw wara	500.000.—
§ 14.	Hoonete remont	50.000.—
	Kokku peatükk I	1.211.300.—

Peatükk II.

A. Summad wälisministri käsutada.

§ 90.	Segakulud	122.000.—
	Kokku peatükk II A.	122.000.—

B. Wälisesitused.

§ 1.	Palgad	5.510.100.—
§ 8.	Kantseleikulud	666.000.—
§ 9.	Majapidamine	2.269.800.—
§ 11.	Sõidu- ja weoabinõud	100.000.—
§ 12.	Liikuw wara	1.000.000.—
§ 14.	Hoonete remont	210.000.—

Kokku peatükk II B. 9.755.900.—

Kokku peatükk II 9.877.900.—

Kokku wälisministeerium 11.089.200.—

TÖÖ- JA HOOLEKANDE- MINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	23.000.—
§ 9. Majapidamine	58.500.—
Kokku peatükk I.	81.500.—

Peatükk II.

Hoolekandeosakond.

§ 3. Arstiabi ja toetus	50.000.—
§ 10. Wedu	186.000.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	17.000.—
§ 12. Liikuw wara	220.000.—
§ 14. Hoonete remont	48.000.—
§ 87. Pension	9.750.000.—
§ 89. Riiklik hoolekanne	1.500.000.—
§ 90. Segakulud	9.000.—
Kokku peatükk II	11.780.000.—

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

§ 1. Palgad	147.900.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	98.000.—
§ 8. Kantseleikulud	25.000.—
Kokku peatükk III	270.900.—

Peatükk IV.

Terwishoiu peawalitsus.

§ 1. Palgad	130.600.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	40.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	4.838.000.—
§ 41. Tunnistajate ja ekspertide tasu	100.000.—
§ 48. Rahwa terwishoid	2.500.000.—
Kokku peatükk IV	7.608.600.—

Kokku töö- ja hoolekandeministeerium 19.741.000.—

Kokku korralised kulud 463.500.900.—

Erakorralised kulud.

A. Riigi keskasutuste kulud.

RIIGIKOGU.

Peatükk I.

§ 14. Riigikogu esimehe korteri remondiks ja sisseseade kordaseadmiseks	2.970.000.—
Kokku peatükk I	2.970.000.—
Kokku Riigikogu	2.970.000.—

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Toetus omawalitsustele	9.039.100.—
Kokku peatükk I	9.039.100.—
Kokku rahaministeerium	9.039.100.—

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 1. Riigi koolimajade ehitused	3.980.000.—
§ 3. Ministeeriumi majaostu wõlg	112.000.—
Kokku peatükk II	4.092.000.—
Kokku haridusministeerium	4.092.000.—

SÕJAMINISTEERIUM.

§ 4. Sisseseadmine ja asutamine	685.600.—
§ 7. Laewade muretsemine ja parandamine	2.609.200.—
§ 9. Uued ehitused	3.000.000.—
Kokku sõjaministeerium	6.294.800.—

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Maakorralduse peawalitsus.

§ 1. Kogudustele wõlga jäänud regulatiivmaksud	1.500.000.—
Kokku peatükk II	1.500.000.—
Kokku põllutöoministeerium	1.500.000.—

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 14. Toetus Tartu linnavalitsusele betoonsilla ehitamiseks	8.500.000.—
Kokku peatükk I	8.500.000.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

§ 1. Raudtee olukorra tõstmine	828.000.—
§ 11. Raudtee elektrofitseerimine	7.314.700.—
§ 14. Narwa silla ehituse lõpetamine	6.555.300.—

§ 15. Tallinna raudteesõlme ehitamine 20.000.000.—

Märkus. Käesolevas paragr. (§ 15) tähendatud krediit ei kuulu sulgumisele 31. detsembril 1924. a., waid selle ülejääk kantakse 1925. a. eelarwe juurde.

Kokku peatükk II 34.698.000.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 2. Telegraafi-telefoni ehitamine ja kapitalremont 4.000.000.—

Kokku peatükk III 4.000.000.—

Peatükk IV.

Meriasjanduse peawalitsus.

§ 2. Hüdrotehnilised ehitused merisadamates 175.000.—

§ 12. Sadama walgustamise ülewiiimine keerlewa woolu peale 451.200.—

§ 14. A/l. „Lucie“ wigastus 823.000.—

Kokku peatükk IV 1.449.200.—

Peatükk VI.

Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudteewalitsus.

§ 1. Raudtee olukorra tõstmine 7.374.700.—

Kokku peatükk VI 7.374.700.—

Kokku teedeministeerium 56.021.900.—

TÖÖ- JA HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Hoolekandeosakond.

§ 1. Udriku nõ dramõistusslikkude kodu ärapõlenud hoonete restaureerimine ja nende sisseadete muretsemine 2.000.000.—

Kokku peatükk II 2.000.000.—

Kokku töö- ja hoolekandeministeerium 2.000.000.—

Kokku A. riigi keskasutustekulud 81.917.800.—

B. Operatsioonifondid.

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

§ 1. Asunikkude ehituslaenu fond 120.000.000.—

Kokku põllutööministeerium 120.000.000.—

Kokku operatsioonifondid 120.000.000.—

Kokku erakorralised kulud 201.917.800.—

Kokku kulude suurendamine 665.418.700.—

Kokku kulude vähendamine 172.805.600.—

Kulude absoluutne suurendamine 492.613.100.—

Käesolew lisaelarwe hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Lisa riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 juurde.

Riigiettewõtete 1924. a. lisaelarwe nr. 1.

Suurendamine.

Sadamatehased.

Kulud.

§ 1. Palgad 904.300.—

Kokku sadamatehased 904.300.—

Laewasõidumet.

§ 1. Palgad 1.267.200.—

§ 2. Ametsõitude tasu 25.000.—

§ 77. Laewade tarbematerjal 8.958.900.—

Kokku laewasõidumet 10.251.100.—

Kokku suurendamine 11.155.400.—

Märkus 1. Riigi ettewõtete 1924. a. lisaelarwe nr. 1 järgi riigikassa poolt krediite ei awata.

Märkus 2. Riigi ettewõtete 1924. a. lisaelarwe nr. 1 hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja M. Martna: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja A. Jürman: Panen ette wastu wõtta riigi 1924. a. lisaelarwe nr. 3 ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

14. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmiseadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** 7. oktoobril käesolewal aastal wastu wõetud riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseadus sisaldab mõnesuguseid puudusi, mida tuleks kõrwaldada, enne kui seadus maksma hakkab. See seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1925. a. Nende puuduste kõrwaldamiseks esitati omal ajal wastaw seaduseelnõu. Ka Warbariigi Walitusus on nüüd sellekohase seaduseelnõuga Riigikogusse tulnud ja see seaduseelnõu on rahaasjanduse komisjoni poolt läbi waadatud. Muudatusi seaduseelnõu ei too, küll aga on ühtluse mõttes mõned paragrahwid kooskõlla wiidud teiste paragrahwidega. Et seaduse muudatustest ülewaatlik pilt oleks, sellepärast on käesolewasse seadusesse paigutatud kõik paragrahwid, mis muutmise alla tulid, täielikul kujul, selle tärjel on see seaduseelnõu muutunud pikemaks, kui ta õieti tarwitseks olla.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

E. Weberman (rhsw.): Riigikogu demokraatliku liidu nimel on mul au teatada, et demokraatlik liit toetab riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seaduse wastuwõtmist — selle eeldusega, et ettepanewad muutmised piirduksid ainult redaktsiooniliste ja wormiliste wigade parandamisega.

Mis aga puutub pensioniseaduse sisse muutmisse, siis tuleks seda tarbe-

korral teha eriseadusega, kuna sisuliste paranduste arutamine nõuab põhjalikumat läbikaalumist, kui seda praegu istungjärgu lõpul wõimalik teha oleks.

J. Uibopuu (rhsw.): Wäga luugupeetud rahwasaadikud! Weel mitte kauges minewikus wõeti wastu riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseadus. Nüüd on tegelik elu näidanud, et mõned puudused ilmsiks on tulnud ja mitte üksi wormiliselt, waid ka sisuliselt tuleks muutusi ette wõtta. Kui aga hakata sisulisi parandusi tegema, siis ei saaks seda eelnõu nii pea ellu wiia, niisama ei wõiks ka tema käesolewal aastal maksma hakata. Sellepärast mina loobun wastawast ettepanekust, kuigi leian, et eriti metsa-, raudtee-, kui ka postiteenijate pensioni oludes tuleks parandusi teha. Mina arwan, et neid parandusi wõib teha siis, kui pensioniseaduse muutmise seadus arutamisele tuleb. Nagu töö-hoolekandeminister tähendas, tulla see seadus Riigikogusse arutamisele jaanuarikuul.

Juhataja M. Martna: Ettepanek on tehtud käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson: Teen ettepaneku seaduse I ja II lugemise wahel kodukorras nõuetawat kolmepäewalist waheaega mitte pidada.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. (Hüüded: Lõpetada!) On tehtud ettepanek koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku. Järgmine koosolek on 15. minuti pärast.

Koosolek lõpeb kell 2.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **M. Martna.**

Abisekretäär **J. Holberg.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**